

Stil i fokus?

Studie över stilistiska inslag i tidskriften *Svenskläraren*
och internetsajten *lektion.se*

Tove Buskas

D-uppsats 15 hp

Inom Svenska språket och litteraturen

Läroarbetsutbildningen

Vårterminen 2009

Handledare:
Barbro Lundin

Examinator:
Marie Sörlin

SAMMANDRAG

Tove Buskas

Stil i fokus?

Studie över stilistiska inslag i tidskriften *Svenskläraren* och internetsajten *lektion.se*

Antal sidor: 41

Kännetecknande för Lpf94 är bl.a. att svenskämnet två huvudpunkter: Litteraturen och språket, där ses som en helhet. Tydligt är också att styrdokumentet betonar utvecklandet av kritiska och analytiska färdigheter. Stilistik är en analytisk vetenskaplig metod där språk och innehåll möts och där den metaspråkliga formågan är central.

Syftet med denna studie är att via litteraturstudier undersöka i vilken omfattning, vad och i vilka sammanhang artiklarna i tidskriften *Svenskläraren* och lektionsförslagen på internetsajten *lektion.se* behandlar stil och/eller språklig form ur ett mer språkligt perspektiv.

Den mest frekventa kategorin vari inkluderade artiklar/lektionsförslag kunde kategoriseras var ”Verifiering av stilintryck”. Resultatet i delundersökningarna visar att stil och stilanalys finns representerat men att de inkluderade exemplen ofta var av vag och generell art. Kopplingen mellan stil/språklig form i litterär text var det vanligast förekommande men representerades oftast av ytliga och generella frågor. I några fall kopplades stilen till upplevelsen av den litterära texten. Exempel på stilfigurer/troper som studerades utan kontext var gemensamt för båda undersökningarna.

Sökord: stilistik, stil, svenskämnet, lektion.se, *Svenskläraren*

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax
Högskolan för lärande och kommunikation (HLK) Box 1026 551 11 JÖNKÖPING	Gjuterigatan 5	036-101000	036162585

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte.....	2
2.1	Delundersökning ett.....	2
2.2	Delundersökning två.....	2
3	Frågeställning.....	2
4	Bakgrund.....	2
4.1	Språksituationen.....	3
4.2	Stilistik och stilanalys.....	4
4.2.1	Stilbegreppet och dess definitioner.....	7
4.3	Stil på olika nivåer: stilelement och stilfigurer.....	9
4.3.1	Stilelement.....	9
4.3.2	Stilfigurer.....	9
4.3.3	Semantisk nivå: stilart och stilnivå.....	10
4.4	Stil och språklig form i litterär text.....	11
4.4.1	Vart går gränsen för stil?.....	11
4.4.2	Litteraturvetenskapliga analysmetoder.....	12
4.4.3	Text- och strukturcentrerade litteraturteorier.....	12
4.4.3.1	Formalism och nykritik.....	13
4.4.3.2	Strukturalism.....	14
4.5	Språk i skolan?.....	15
4.5.1	Svenskämnet och debatten.....	16
4.5.2	Analys på schemat: metaspråk och språklig diskurs.....	17
4.5.3	Form eller innehåll?.....	19
4.6	Tidskriften Svenskläraren.....	20
4.7	Internetportalen <i>lektion.se</i>	21
5	Material och metod.....	21
5.1	Delundersökning ett.....	21
5.2	Delundersökning två.....	22
5.3	Kriterier.....	23
6	Metoddiskussion.....	23

6.1	Generell ämnes- och avgränsningsproblematik.....	23
6.1.1	Vetenskaplighet och kategorisering.....	25
6.1.2	Validitet och reliabilitet.....	25
6.1.3	Tidskriften <i>Svenskläraren</i>	26
6.1.4	Internetsajten lektion.se.....	26
7.	Resultat.....	27
7.1	Delundersökning ett.....	27
7.1.1	Kategorier.....	27
7.1.1.1	Verifiering av stilintryck.....	27
7.1.1.2	Karakteristik.....	29
7.1.1.3	Normativ stilistik.....	30
7.1.1.4	Textfunktion.....	31
7.1.1.5	Texttolkning.....	31
7.1.1.6	Textjämförelse.....	32
7.1.1.7	Textföredöme.....	32
7.1.1.8	Övriga observationer och ickekategoriserade artiklar.....	33
7.2	Delundersökning två.....	33
7.2.1	Kategorisering.....	33
7.2.1.1	Verifiering av stilintryck.....	33
7.2.1.2	Normativ stilistik.....	34
7.2.1.3	Övriga observationer och ickekategoriserade lektionsförslag.....	34
8.	Resultatdiskussion.....	35
8.1.1	Stil och saktexter/diskursiva texter.....	37
8.1.2	Stil kopplat till skönlitteratur.....	37
8.1.2.1	Stil, skönlitteratur och upplevelser.....	38
8.1.3	Stil och syntax.....	39
8.1.3.1	Metaspråk.....	40
9.	Källförteckning.....	42
10.	Materialförteckning.....	44
10.1	Delundersökning ett.....	44
10.2	Delundersökning två.....	45
	Bilaga 1.....	47

1 Inledning

De flesta uppsatser som produceras inom lärarutbildningarna handlar om litterära texter. Mer sällan produceras inom lärarutbildningen undersökningar och uppsatser kring den språkliga delen av texters roll i skolan. Ett av de områden som förenar innehåll och språk är stilistiken. Denna vetenskap undersöker den språkliga delen i texter och är en del av språk- och litteraturvetenskapen (Liljestrand, 1993).

Svenskämnets utveckling har under 1900-talet främst bestått i att ämnesdelarna språk och litteratur förts samman samt att man vad det gäller språkliga färdigheter har gått från övning till användning av färdigheterna (Svedner, 1999, s. 27). I Lpf94 (Ämnets karaktär och uppbyggnad) står det att svenskämnet ska behandla språk och litteratur som en helhet och att litterära, språksociologiska och språkteoretiska aspekter samspelar. Man kan dock fråga sig hur vanlig integrering av språk och litteratur/text egentligen är i skolan. Får språket och formen stryka på foten för den idag populära erfarenhetsbaserade läsningen? Är studiet av stil en av de angreppspunkter som används i syfte att utveckla och fördjupa mötet med texter? Vad har man då för användning av kunskap om stilistik och förmågan att kunna göra stilistiska analyser? För det första är stilistik ett "språk om språket", ett sätt varmed man kan sätta ord på tendenser, likheter och skillnader i stil och att därmed göra dem synliga för sig själv och andra. För det andra tjänar stilistiken ett fördjupande syfte, det är ett sätt varpå man kan förstå både språkets roll och textens innebörd på ett djupare plan. Stilistik handlar både om att kunna sätta ord på det andra har skrivit och att kunna förklara varför en text ger en viss känsla och/eller effekt (Liljestrand, 1993), men också hur den är uppbyggd samt vilka språkliga normer som finns för olika genrer och situationer.

2 Syfte

2.1 Delundersökning ett

Syftet är att via en allmän litteraturstudie undersöka i vilken omfattning, vad och i vilka sammanhang artiklarna i tidskriften *Svenskläraren* behandlar stil och/eller form ur ett mer språkligt perspektiv.

2.2 Delundersökning två

Syftet är att via en systematisk litteraturstudie undersöka i vilken omfattning och i vilka sammanhang det finns lektionsförslag för gymnasieskolan som berör stil och/eller form ur ett språkligt perspektiv på internetsajten *lektion.se*.

3 Frågeställning

1. I vilken utsträckning behandlas stil och form (i en mer språklig bemärkelse) i skriftspråk explicit i tidskriften *Svenskläraren* 2000 - 2008?
2. I vilken utsträckning kan man finna lektionsförslag som behandlar stil och/eller form (i en mer språklig bemärkelse) i skriftspråk på internetsajten *lektion.se*?
3. Vilka aspekter (beröringspunkter) av stil inriktar ovanstående artiklar/lektionsförslag sig på (ordval, meningsbyggnad, teman, textbindning, ordformer) och i vilka sammanhang ingår artiklarna/lektionsförslagen? Finns det en uttalad koppling till skolvärlden?

4 Bakgrund

I syfte att reda ut stilistikens roll inom svenskämnet i dagens gymnasieskola är det nödvändigt att reda ut vad begreppet och forskningsområdet stilistik kan innebära. Denna bakgrund syftar till att belysa och problematisera begreppet stilistik och stil. Detta forskningsområde är dock brett vilket gör att alla delar inte kan täckas; bakgrundens ambition är att vara övergripande, inte heltäckande eller exemplifierande. För att kunna förstå stilens roll i läsandet och mötandet av text är det likaså nödvändigt att förstå *hur* stilanalyser kan gå till och vad det egentligen är man undersöker eftersom syftena och metoderna för stilanalys varierar. För att kunna få förståelse för detta är det viktigt att ha klart för sig vad kommunikation, skriftlig och muntlig,

direkt och indirekt, innebär och vilka premisser som kommunikation baseras på då de, även inom skönlitteratur, är faktorer som påverkar stilen i all text (Liljestrand, 1993).

4.1 Språksituationen

En text kommer alltid till i en kommunikationssituation där språket är ett av de medel, de verktyg varmed vi kommunicerar (Liljestrand, 1993). Liljestrand uttrycker det konkret som så att "någon säger/skriver något till någon/några i en viss avsikt och med en viss effekt" (1993, s.11). Det sätt man väljer att uttrycka sig på beror i sig på olika betingelser (både inom- och utomtextliga faktorer) som avgör hur texten kommer att se ut: geografisk tillhörighet, mottagarmedvetenhet, mediet, kontext och tidstillhörighet samt situationens normer och konventioner (Liljestrand 1993, Cassirer 1993). Läsaren är heller inte en passiv mottagare utav texten, det finns t.o.m. de som menar att texten "blir till" först när mottagaren läser texten, att läsaren är medskapare av texten i och med att mottagaren upplever och värderar textens intellektuella, estetiska och emotionella påverkan. Mottagarens referensram är vad som gör att textupplevelsen värderas både i kvalitativt anseende och i nyttoanseende (Liljestrand, 1993). Vad det gäller textens syfte brukar man skilja mellan två huvudgrupper: informerande text/syfte och påverkande text/syfte. Syftet har också att göra med inom vilket ämne och i vilket medium författaren skriver, vissa ämnen är så starkt bundna till stil att effekten blir aningen egendomlig om man för över innehållet från en stilart till en annan (ibid.). Man uttrycker sig t.ex. inte på samma sätt om abstrakta som konkreta ämnen, om händelser som miljöer, om inre tankar som yttre ageranden. Detta speglar också författarens attityd till ämnet. Cassirer formulerar det så: "Om vi definierar stil med *hur* en författare framställer *vad* innebär formuleringen 'författarens attityd till ämnet' en parafras av denna stildefinition" (1993, s. 48).

En text är ett nät av innehåll, struktur och språk, därför är det inte alltid lätt att veta vilka faktorer i texten som läsaren reagerar på (Liljestrand, 1993). Vad är innehåll och vad är form och hur samverkar de? Det finns element i språket som i lika hög grad hör till innehållet som till formen, bl.a. ordförrådet och flertalet stilfigurer. Oavsett vilken typ av reaktion läsaren får så är upplevelsen subjektiv. Estetiska omdömen, menar Liljestrand, kan sällan bedömas som rätt eller fel men det viktiga är att "läsaren kan motivera sin uppfattning och inte bara kommer med lösryckt tyckande" (1993, s. 24). Det är dock i slutänden viktigt att komma ihåg, när man gör en stilanalys, att textproducenten alltid står inför valet hur han eller hon ska framställa nå-

got på ett begripligt och intresseväckande sätt. Stil är därmed alltid, mer eller mindre, ett resultat av val.

4.2 Stilistik och stilanalys

Stilistik betyder "läran om stil" och har sin utgångspunkt i sökandet efter mönster i texter och beskrivandet (samt värderandet) av dessa. Stilistik eller stilteori är det område inom både språk- och litteraturvetenskap där man studerar språket i texter (Liljestrand, 1993). Det är en självständig vetenskap med flera olika inriktningar men sägs ha sin grund i läran om retorik: läran om hur man uttrycker sig effektivt, slående och vackert. Enligt den klassiska retoriken ställer övertygande stil följande krav: korrekt och begripligt språk (Cassirer, 1993). Dagens stilistik inriktar sig dock inte längre, som under antiken, enbart på talat språk eller på vad som är "bra" stil. Inte heller är termer och stilfigurer studerade i sin ensamhet idag det som dominerar stilstudiet utan snarare hur olika stilelement samverkar för att skapa en helhet i all sorts kommunikation (Liljestrand, 1993). Två av huvudinriktningarna inom stilistiken är *den litterära* och *den lingvistiska*. Den lingvistiska arbetar både med litterära och ickelitterära texter och undersöker i princip enbart den språkliga aspekten av texter. För lingvister betyder stilistik främst 'språk i text' där strukturen och effekten på läsaren och innehållet är sekundära. Den litterära inriktningen arbetar enbart med litterära texter och lägger stor vikt vid innehåll och berättarteknik, ibland till så hög grad att det språkliga kan komma i skymundan (Liljestrand, 1993).

Stilistisk analys är en analys där man belyser, i alla sorters texter, hur och varför texten har den effekt på läsaren som den har. För att kunna tala om en texts stil och för att kunna genomföra en stilanalys måste vi veta något om vad språk är och hur det fungerar (Askeberg, 1963). Man måste med andra ord ha åtminstone en någotsånär bra bild av grammatiska regler, ordkunskap och syntax. Detta är också någonting man lär sig och utvecklar i arbetet med stilanalys. Om stil är det sätt varpå man i en språksituation försöker få språket att ge en viss effekt med ett bestämt syfte (Askeberg, 1963 s. 85), innebär stilistisk analys att man värderar och förklarar den verkan språket har i ett visst sammanhang. Analys av stil innebär med andra ord inte ett totalt fokus på endast form utan är även baserad på subjektiva omdömen. För att förenkla den stilistiska analysen är också adekvata termer nödvändiga. Fördelen med termer är att de dels förenklar och förtydligar det man diskuterar (om alla förstår dem) dels är klart de-

finierade och därmed förebygger missförstånd (Askeberg, 1963). Syftena med stilanalys varierar, Liljestränd (1993) för fram sju huvudsyften:

- **Verifiering av stilintryck:** läsaren får ett intryck av stilen i en text och ser vad detta beror på och hur det kan motiveras
- **Textfunktion:** handlar om icke litterära texter och har som huvudsyfte att undersöka svårighets- och begriplighetsnivån i texter
- **Texttolkning:** handlar om hur stilanalys kan bidra till förståelsen av texten som helhet. Här är *hur* en del av *vad*
- **Karakteristik:** handlar om hur stilanalysen ingår som en del i beskrivningen av en författare, epok eller genre.
- **Författar- eller textattribution:** handlar om försök att fastställa vilken av två eller flera författare som har skrivit en anonym text
- **Textjämförelse:** handlar om stilistiska textjämförelser men även icke stilistiska jämförelser. Vanligt är att jämföra två texter av olika författare med samma motiv och/eller tid eller två texter av samma författare
- **Textföredöme:** handlar om exempeltexter ur pedagogiskt syfte som baseras på antagandet att vi lär oss via imitation och föredömen där läsaren påverkas av textmönster och införlivar dem i sin referensram

Utav dessa syften är det inte alla som lämpar sig för eller är av intresse i skolsammanhang. Liljestränd (1993, s. 31) för framför allt fram textjämförelsen (komparativa analysen) som lämplig i pedagogiska sammanhang men även verifiering av stilintryck, texttolkning och karakteristik är syften som troligen kan fungera och vara fruktsamma i skolsammanhang. Stilistik och stiltforskning innebär ett stort antal tillvägagångssätt och angreppspunkter, alltifrån mikro- till makroperspektiv beroende på textmängd och syfte (Liljestränd 1993, Holmberg & Ohlsson 1999). Frågan är då vilka texter avgränsar sig stilanalysen till? Hur kan man dela in de stilanalyser som i regel görs? När det gäller stil kan det användas för att beskriva och kategorisera texter, det kan handla om allt från kanslistil och epokstil till vulgär stil och naturalistisk stil. En stil kan gälla för en hel epok eller för en enskild individ. Liljestränd (1993) delar in stiluttryck i fem grupper:

- **Stilnivå:** t.ex. talspråklig stil
- **Genre/funktion:** t.ex. sagostil
- **Stilepok:** t.ex. expressionistisk stil

- **Individualitet:** t.ex. Strindbergs stil
- **Allmän karaktäristik:** t.ex. dokumentärstil

Kategorierna går inte alltid att skilja från varandra: en text kan ha fler än en stil, blanda stilar och påverkas av stilar, bryta mot stilar osv. Detta kategoriserande är inte endast beskrivande (objektiv) utan i regel påstår man samtidigt någonting om texten som är värderande (subjektiv, t.ex. tråkig stil). Texter kommer som vi sett ovan till i varierade språksituationer där olika faktorer kan påverka resultatet vilket gör att alla nivåer, särskilt den språkliga nivån, ser olika ut från text till text. Det är framförallt *olikheten och variationen* som är grundläggande för det man kallar stil (Liljestrand, 1993). Möjligheten till språklig variation är i princip obegränsad, ett likartat innehåll kan uttryckas på många olika, grammatiskt korrekta sätt. Däremot kan inte ord, formuleringar och meningar bytas ut mot varandra utan att upplevelsen och stilvalören på det skrivna förändras. Ofta brukar man till prata om ”innehåll eller form/stil” men stilen hör ihop med innehållet, de två kan inte skiljas åt: ”Man kan inte ändra något i det språkliga uttrycket (ej ens klangfärg, pauser osv.), utan att verkets egenart förändras” (Askeberg, 1963, s. 55). Synonyma ord, meningar eller texter har alltså ett likartat innehåll och ofta en likartad funktion men de speglar samtidigt olika attityder, uttryck och perspektiv (Liljestrand, 1993).

Då man kan konstatera att den stilistiska disciplinen idag är bred och analyserar olika sorters texter med olika syften kan man även konstatera att det finns många olika typer av stilistik som kan, enligt Cassirer (1993, s.29), grupperas efter målsättning:

- **Normativ:** korrekt språk som *Riktig svenska, Språkriktighetsboken*.
- **Distinktiv:** författarbestämningar som t.ex. *August Strindbergs skärgårds- och Stockholmskildringar* av Walter A. Berendsohn.
- **Argumentativ:** argumentationsanalys; politiskt språk, maktspråk, språk och påverkan.
- **Deskriptiv och interpretativ:** flertalet stilbeskrivningar enligt traditionell typ.

Sedan kan man även dela in stilistiken efter hur stort material man analyserar (mikro/makro), efter utgångspunkt (litterär stilistik och lingvistisk stilistik) samt efter metod (subjektiv/objektiv). Här är, som nämnts, jämförelsen (den komparativa studien) en bra metod för att belysa de stilistiska skillnaderna och därigenom stilen i text (Cassirer, 1993). Vidare kan det vara svårt att skilja innehåll, form och stil från varandra. Stilanalysen och stilbeskrivningen koncentrerar sig på att förklara relevanta faktorer för texten vilket gör att man kan komma att

använda olika beskrivningsmodeller för olika texter. Detta förklarar varför definitionerna på stil varierar; vad som är stilistiskt intressant varierar, alla faktorer i en text har inte stilistisk relevans. Det finns företeelser i en text som är 'mer eller mindre stil' och man kan ha olika mening om vad som är stilistiskt relevant i en text, särskilt i litterära texter (Cassirer, 1993).

4.2.1 Stilbegreppet och dess definitioner

Stilistiken är en pragmatisk vetenskap som undersöker hur texter fungerar och skapar effekter. Eftersom syftet med stilanalysen varierar finns det olika definitioner av begreppet stil. Man kan inledningsvis fråga sig vari likheterna och skillnaderna mellan stil, stilistik, språk och struktur består av. Språk och stil är ett vanligt ordpar och blandas ofta i stilundersökningar och används ofta och felaktigt som synonyma. De är vid sidan av varandra men är för den sakens skull inte ekvivalenta, begreppet stil skulle då bli onödigt (Liljestrand, 1993 och Cassirer, 1993). Man kan jämföra begreppen stil och språk med skillnaden mellan språkfel och stilbrott, där begreppet stil används då enbart termen språk inte räcker till. Stilbeskrivningen utgår ofta och i mer eller mindre grad från språklig analys men nöjer sig inte med det. Stilistiken vill också:

... undersöka vilket eventuellt samband som råder mellan en meningstyp och det i meningen uttryckta innehållet samt sist men inte minst, vilken effekt detta förhållande har. *Stil* blir därmed en upplevelseterm och *stilistiken* (min kurs.) en metod för en fullständig textbeskrivning (Cassirer, 1993, s. 21).

Med struktur menas hur textens alla element samspelar med varandra, vilket gör begreppen stil och struktur besläktade. Stilbegreppet omfattar dock, till skillnad från begreppet struktur, även effekten, d.v.s. läsarens upplevelse. Strukturellt sett är alla element lika relevanta men stilistiskt sett är endast de uttryck som bidrar till stilintrycket relevanta (Cassirer, 1993). Man kan heller inte säga att språkriktighet och stil är ekvivalenta begrepp då stilstudiet består av så mycket mer än strävandet efter att uppnå en normativ stilistik (Liljestrand, 1993).

Svenska akademiens ordbok förklarar stilistik som: "Konst, som består uti ett förträffligt skriftsätt [...] vetenskap vars ämne är (litterär) stil (konst), stillära [...] dels om metodiskt l. vetenskapligt sysselsättande" (www.saob.se, 1989, 2009-05-12). I detta fall är Bonniers svenska ordbok lite mer beskrivande då den förklarar *stilistik* som "vetenskapen om språklig stil, stilforskning" och därmed *stilistiker* som "stilforskare" och *stilist* som "medveten skribent" (2006, s.568). Intressant är här även att titta på ordet *stil* som i Bonniers ordbok ger en

del information vad stilistik handlar om: ”Enhetligt sätt att utföra ngt (att skriva) *skrivma- skinsstil, handstil*; (att uttrycka sig) *litterär s., Strindbergs s., kanslistil*” (s. 568). Med denna definition kan stilistik förklaras som en vetenskap där språkets enhetlighet och tendenser förklaras. Cassirer (1993) för fram en rad definitioner, den första hämtad från Fritz Askebergs *Ord och stil* (1963) som för övrigt givits ut av *Modersmåslärarnas förening*, den äldre benämningen på *Svensklärarnas förening*: ”Stil är det sätt varpå man i en given språksituation löser problemet att ge sina ord en avsedd effekt” (Cassirer, 1993, s. 20). Denna definition passar enligt Cassirer främst in på påverkande och föreskrivande texter (diskursiva) som reklam, propaganda och juridiska texter eftersom definitionen förutsätter att man åtminstone delvis känner till avsändarens syfte. Det är generellt sett svårare att förutbestämma sändarens syfte med en skönlitterär text. Visserligen, menar Cassirer, är känslan av vad författaren har avsett ibland stark och ibland mer eller mindre ”sann” men i fiktiva sammanhang är det inte lika viktigt att tolka sändarens intentioner eller analysera hur väl t.ex. argument och fakta förs fram som det är i en mer saklig text. Däremot har skönlitterära författare precis som alla andra författare en avsikt med sin text och ett av stilistikens syften är just att försöka förklara och komma åt denna (Cassirer, 1993). Cassirer hänvisar även till stil som val mellan mer eller mindre synonyma uttryckssätt (allt ifrån ord till hela texter; micro- eller macroperspektiv) i och med att uttryck vi dagligdags kallar synonyma vanligtvis skiljer sig åt i avseende på stilvärde och stilmått (Cassirer, 1993). Det är givetvis lättare att hitta synonymer till ord än en hela texter; vilket är det synonyma uttrycket till en novell, roman eller en historiet?

Som det redogjordes för ovan så har stilistik aldrig varit detsamma som språkvetenskap, eftersom man inom stilistiken alltid frågar efter *hur* ett visst innehåll är framställt. Man låser sig alltså inte fast vid enbart innehåll (som vid en rent litterära analys) eller språk (som vid lingvistisk analys). Stil kan därför definieras som *förhållandet mellan* form och innehåll, eller med andra ord: hur läsaren upplever texten och vilka element i texten som konstituerar upplevelsen (Cassirer, 1993). Denna definition är mer allmän och kanske därför också mer applicerbar på litterära texter och för oss, enligt Cassirer närmre stilistikens syfte: att redogöra för förhållandet mellan uttrycket och det uttryckta. Askeberg menar att ”Den moderna stilistiken räknar med syntetiska synpunkter och studerar, hur olika stilelement samverkar för att skapa en helhet” (1963, s. 49). Däremot är det inte alltid lätt att påvisa vilken verkan formella egenskaper i en text har för vår tolkning och subjektiva helhetsupplevelse av den. Cassirer avrundar det hela med att konstatera att definitionen inte alltid är så viktig: ”Stil som ett sätt på vil-

ket en författare har framställt ett visst innehåll” (1993, s.23) duger bra, menar han. Askeberg konstaterar avslutningsvis att ”Vad är stil i litterär mening annat än sättet att använda språket” (1963, s.44). Stilistiken syftar med andra ord främst till att analysera de språkliga egenskaper/mönster som förekommer i texter men för den sakens skull bör man inte tappa fokus på texten som en helhet (Liljestrand, 1993).

4.3 Stil på olika nivåer: stilelement och stilfigurer

4.3.1 Stilelement

När det gäller stil så handlar det inte endast om ett plan i språket som är relevant eller bör analyseras; alla lingvistiska nivåer kan få stilistisk relevans, dvs. ge en viss effekt (Cassirer, 1993). De språkliga stilelementen handlar om de skillnader och tendenser man kan hitta på ljud -, form -, ord -, syntax -, menings - och styckenivå. Redan på denna nivå är språket ett personligt och konstnärligt uttrycksmedel vilket märks hos kända stilister som t.ex. Strindberg, Lagerlöf eller Aurell (Liljestrand, 1993). Variationen på denna nivå är tydligare inom litterära texter än inom ickelitterära, där stilbrott och avvikanden från normen inte är lika vanligt. Man kan här konstatera att vissa språkliga element anses ha vissa effekter, exempel på det är långa meningar som kan vara svårlästa men samtidigt viktiga för textens rytm och korta meningar som generellt är lättlästa men som vid överdriven användning kan få ett barnsligt intryck eller bilda stackatoeffekter (ibid.). För att kunna göra en stilanalys och för att kunna säga något övergripande om stilen i en text är det nödvändigt att kunna belysa och särskilja olika nivåer i texten: Från de minsta betydelsebärande enheterna till disposition och helhet. De språkliga elementen kan delas in efter vilken nivå i språket de förekommer och kan exempelvis delas in såhär: fonologiska-, morfologiska- och syntaktiska element samt textbindning och disposition (Liljestrand, 1993). Även lexikala och typografiska element samt berättartekniker och pragmatiska nivåer sätter spår i stilen (Cassirer, 1993).

4.3.2 Stilfigurer

Stilfigurer är ett samlingsnamn för språkliga figurer som ska ge effekt på en framställning, de kallas även för retoriska figurer eller troper. Stilfigurer kan förekomma isolerat i text (en enskild bild), sträcka sig över flera meningar (t.ex. anafor) eller binda samman ett helt avsnitt. Det kan röra sig om åskådlighet, pregnans eller intensitet, de kan stå ensamma eller kombineras. Vissa är lätta att producera och vissa svårare och därmed vanliga eller mindre vanliga.

Stilfigurer är i regel lätta att observera i texter och i muntligt tal, redan i antikens retoriska lära var de väl beskrivna och varje talare skulle behärska dem för att få största möjliga verkan (Liljestränd, 1993). Skillnaden mellan litterära och ickelitterära texters användning av stilfigurer ligger framför allt i urval (vilka man använder sig av), frekvens (hur ofta/mycket), stilnivå och originalitet (vad som kan vara okej i en dikt är inte nödvändigtvis okej i ett sportreferat). Stilfigurer är särskilt vanliga inom just lyrik och ickelitterära texter som reklam och idrotts-texter men mindre vanlig i enkel berättande text. Vissa författare väljer att skriva retoriskt som Selma Lagerlöf i *Gösta Berlings saga* och vissa eftersträvar enkelhet, t.ex. Pär Lagerkvist. En utav svårigheterna med att presentera stilfigurer i en text är hur de ska indelas: på fonologisk nivå, morfologisk nivå, ordnivå eller syntaktisk nivå. Liljestränd (1993) väljer att dela in dem i fem kategorier: bildmässiga-, upprepande-, kontrasterande-, dramatiska-, och hänvisande stilfigurer.

4.3.3 Semantisk nivå: stilart och stilnivå

Man kan sortera de flesta texter på grundval av likartat innehåll och likartad språkform. Början till en sådan kategorisering gjordes under antiken då man skilde mellan tre huvudstilar: hög stil som innebar tragedier och lyrik, låg stil som innebar komedi eller vardagsskildringar i dialog och en mellanstil som innebar brukstexter (Liljestränd, 1993). De olika "nivåerna" brukar man inom stilistiken kalla för stilarter och detta var upprinnelsen till att olika stilarter fick en strikt delning som levde kvar i århundraden. En av de mest konservativa epokerna vad det gäller fasthållandet av dessa stilarter var den s.k. fransk-klassiska stilen som var normerande under 1700-talet. Även på 1900-talet levde tredelningen kvar då man fortfarande talade om vitter prosa, normalprosa och ledig prosa. Idag sker dock en utjämning mot mitten och det har kommit till språkmönster, kallade "funktions- och genrestilar", som inte ryms i det gamla synsättet. Påverkad från nya medier och talspråkets inträngande på skriftspråket gör att man idag har en större acceptans för olika stilarter än för ett antal decennier sedan (Liljestränd, 1993). Han ger ett tydligt exempel på detta:

Redan en stor morgontidning ger en provkarta på olika genrer och texttyper: ledare och ledarstick, politisk kommentar, inrikes- och utrikesreportage, kulturartiklar [...] debattartiklar och allmänhetens spalt, fackartiklar som kan beröra teknik, ekonomi och näringsliv, populärvetenskapliga artiklar, sportreferat [...] varuannonser, platsannonser och personliga annonser. Och dessutom publicerar tidningen ibland skönlitterära texter (Liljestränd, 1993, s. 21 f)

För att kunna diskutera stil på ett adekvat sätt är det även nödvändigt att känna till de termer som används för olika språkliga företeelser:

- **Stilmarkörer:** språkliga element som regelbundet återkommer i texten
- **Språkmönster:** en heltäckande beskrivning av språket i en text
- **Stilbrott/stilbrytning:** när de samvarierade stilmarkörerna bryts antingen som ett direkt fel eller som ett medvetet spel med kontraster
- **Stilnivå:** ordets eller frasens placering på stilskalet högt- normalt- lågt (anges i ordböcker, jfr 'Silentium' – 'håll mun')
- **Stilvalör:** värdegraden hos ord (plus- neutralt- minus, jfr. 'käring'- 'dam') och/eller intensitetsgraden (jfr 'rusa – 'springa' eller 'superbra' – 'bra')

Alla litterära texter kan delas in i texttypologier där man kan finna ett visst språkmönster. Sådana språkmönster kallas, som redan nämnts, för stilarter (Liljestrand, 1993). Däremot används idag allt mer och mer begreppet språkmönster eftersom det är ett visst givet mönster i språket och särskilda språkliga företeelser som förknippas med de olika stilarterna.

4.4 Stil och språklig form i litterär text

Cassirer (1993) liknar skönlitteraturen vid stilistikens akilleshäla och kanske ligger det någonting i det. Nu för tiden ägnar sig stilistiker inte endast åt argumentationsanalyser eller lyrik utan även åt skönlitteratur och diskursiva, informerande texter. Tyvärr är det så, menar Cassirer, att det som mest lockat stilistikerna är de stora författarna, de språkliga konstverken, de stora mästerverken som ju utmärks av det faktum att de är unika. Ordet ”tyvärr” syftar här på att den fokus på unika texter som varit vilket har inneburit en nackdel, man har missat det enkla och triviala och därmed också, i förlängningen, haft svårigheter att formulera generella lagar.

4.4.1 Vart går gränsen för stil?

En av svårigheterna med stilistik och litterära texter är var man drar gränsen för stil. Ska t.ex. berättarteknik, berättarlag eller tidlag höra till stil eller till struktur och innehåll? I vilken utsträckning är strukturen en del av stilen? Holmberg och Ohlsson (1999) delar in stil i ett

eget kapitel delvis skilt från andra litterära kategorier och exemplifierar med Kerouac (den spontana prosan) och 1900-talets experimenterande prosa. Där förklaras stil som:

En bestämd författares (eller tidsepoks eller genres) ordval och ordkombinationer [...] vilka ord en författare har i sin vokabulär [...] hur meningarna är uppbyggda [...] långa och krångliga meningar eller korta och enkla [...] hur texten är sammansatt. (s.98)

De refererar till 1600-talsfilosofen Ramus teori om fyra centrala troper (något som säger något men menar något annat) samtidigt som H & O hänvisar till böcker om stilstudier för närmare kunskap vad det gäller språklig stil. Avgränsningen för vad som är stil i litterära texter är med andra ord inte given eller självklar.

4.4.2 Litteraturvetenskapliga analysmetoder

På alla ställen där litteratur funnits och lästs har det bildats teorier om vad litteratur är och hur den fungerar. Litteraturvetenskap har alltid inneburit ett visst mått av tolkning där olika metoder har använts för att förstå, förklara och värdera litterära texter (Wolf, 2002). Särskilt på 1900-talet har det uppkommit olika teorier, skolor, med varierande åsikter om ur vilket perspektiv en text skall förstås (Tenngart, 2008). Man kan se och förklara textens effekt, syfte och roll utifrån t.ex. mottagarens erfarenhet, ur samhällelig synvinkel, ur feministisk synvinkel eller strukturell synvinkel. Däremot är metoderna och teorierna inte neutrala utan bygger, medvetet eller omedvetet, på en värdegrund (Wolf, 2002). Givetvis är inte teorier om litteratur nödvändiga för att kunna njuta av eller få kunskap från litteraturen men precis som andra områden gäller att ökad kunskap om och kring det man läser leder till en djupare och mer nyanserad förståelse och, kanske därmed, ökad njutning. Känner vi till olika teorier kring läsning och litteratur blir vi inte bara berörda utan kan reflektera kring hur och varför känslor uppstår (Tenngart, 2008). Oavsett vilka frågor vi ställer blir upplevelsen garanterat större och särskilt de som jobbar med litteratur, bl.a. svensklärare, måste ha insikt i litteraturens funktioner och verkningsmedel (ibid.). Däremot har ingen utav dessa teorier några ”inbyggda anvisningar” för hur läsning ska bedrivas i undervisning utan man bör snarare se dem som en uppsättning frågor som kan ställas till en text (Wolf, 2002).

4.4.3 Text- och strukturcentrerade litteraturteorier

Ett av de tillvägagångssätt ur vilket man kan se på texter är hur den språkliga formen och stilen kan förklaras: Vad det är i textens språkliga form som gör att vi upplever texten på det sätt vi gör och därmed bidrar till helhetsupplevelsen av den? Två av de teorier som har textens

strukturella och stilistiska medel i fokus är formalism (nykritik) och strukturalism, båda emanerade ur 1900-talets modernistiska och experimentlystna era. Denna presentation syftar till att belysa det faktum att stilanalys används för att träda in i och förklara litterära texter och visa exempel på hur man genom tiderna har analyserat och förklarat litterära texter med språkliga och strukturella glasögon.

4.4.3.1 Formalism och nykritik

Formalismen uppstod under perioden av första världskriget och var framför allt intresserad av litteraturens formella aspekter snarare än dess innehåll, med andra ord *hur* litteraturen gestaltar något snarare än *vad* den gestaltar. Tenngart (2008) beskriver strömningens roll och framväxt såhär:

Formalisternas nya idéer om litteraturforskning låg i linje med den litterära futurismens kritik mot den borgerliga kulturen, i synnerhet den då dominerande ryska symbolistiska poesin. Man angrep vad man uppfattade som en kvardröjande romantisk syn på litteraturen [...] formalisterna menade att denna romantiska forskning endast använde de litterära verken som spångbrädor för att komma åt det man egentligen var intresserad av: författarnas personligheter, politiska och sociala frågor, filosofiska spörsmål (Tenngart, 2008, s. 13 f).

Fokus låg alltså på det litterära fenomenet i sig och på författarens hantverksskicklighet där definitionen av litteratur blev summan av textens tekniska grepp och effekter. Formalisterna förde även in en mer systematisk metod att angripa litteratur med, något som kom att influera andra litteraturteoretiska strömningar till att bli mer systematiska och vetenskapliga. Man ansåg bl.a. att det som ska studeras är de språkliga drag som gör texter till litteratur (till skillnad från en informerande och/eller upplysande text som endast har ett praktiskt syfte) och vad som skiljer litteratur från alla andra former av språkbruk. Formalisterna var i mångt och mycket så inriktade på formella aspekter, särskilt i början, att "relationen mellan litteraturen och den icke-litterära världen nästan betraktas som författarens ursäkt för att få syssla med tekniska, språkliga grepp" (Tenngart, 2008, s.21).

Nykritiken, även den en textinriktad gren, uppstod på 1940-talet och är idag mest känd för metoden närläsning som utvecklades för att analysera språkligt avancerade modernistiska dikter. Närläsningen baseras på en syn på verket som en helhet, där formen likväl som innehållet tjänar helhetens syfte. Genom att väga textens alla detaljer för att väga deras bidrag mot varandra. Återigen är det alltså inte vad litteraturen uttrycker som är det mest intressanta utan hur

det uttrycks (Tenngart, 2008). När nykritiken åstadkom ett paradigmskifte under mitten av 1900-talet i USA och Storbritannien (och i Sverige till viss del) hade biografisk och komparativ litteraturforskning varit dominerande (Wolf, 2002). Ett nykritiskt sätt att angripa litteratur innebär ett intresse för verkets formella egenskaper men man ska inte göra misstaget att tro att närläsning och total fokus på enbart språklig form är detsamma (ibid.). Nykritiken och formalismen har en gemensamhet i det faktum att de reagerade mot äldre litteratursyners fokus på innehåll. Tenngart belyser också på en viktig aspekt då han menar att poängen egentligen är att upptäcka hur textens språk och struktur understryker det som sägs.

4.4.3.2 Strukturalism

Strukturalistisk metod går ut på att jämföra teckens betydelse (symbolers innebörd) genom att se dem som delar av strukturer (eller system) av teckengrupper (symbolsystem). Varje tecken är i sig meningsbärande och får sin betydelse genom sin funktion för strukturen och relation till andra tecken (Tenngart, 2008). En av strukturalismens grundläggande idéer är att tecknens (bokstäverna och ordens) mening inte är fastlagd utan endast kan förstås i relation till andra ord; för att förstå ordet kaffekopp måste vi först definiera och skilja det från kopp, tekopp, glas, kaffemugg, kaffekanna osv. På detta sätt kan det språkliga tecknet inte förankras och förstås utan hjälp av andra språkliga tecken, språket skapar och sätter gränser för världsuppfattningen och dess nyanser. Strukturalismens målsättning med studiet av litteraturen är ett mer brett och allmänt grepp, istället för att förstå hur enskilda texter fungerar undersöker man vilka principer, strukturer och sätt att fungera som förenar och skiljer olika texter åt. Deras yttersta studieobjekt är alltså litteratur i vid mening, inte enskilda verk, man kan alltså säga att de har intresse av det synkrona¹. I jämförelse med formalismen och nykritiken har strukturalismen en annan fokus:

Där de båda andra riktar intresset bort från de personliga och historiska faktorer som ligger bakom författarens produktion av texten och mot själva texten, riktar strukturalisterna åter intresset bort från den enskilda texten [...] mot generella, formella mönster [...] Man är inte intresserad av hur strukturerna har skapats eller hur de förändras med tiden, utan vilka de är vid det tillfälle man studerar dem (Tenngart, 2008, s. 36 f).

¹ Synkrona: Lagar som bestämmer hur någonting tar sig ut och yttrar sig vid en viss tidpunkt (det samtida). Motsatsen är diakrona: hur fenomenet genomgår historiska förändringar och används och framträder på olika sätt vid olika tider och sammanhang (förändringen, utvecklingen) (Tenngart, 2008).

Ett konkret och praktiskt exempel på vad strukturalisterna gör är bl.a. att hitta gemensamma motsatspar som fungerar som stommar i litteraturen, t.ex. ondska – godhet, mörker – ljus samt att beskriva på vilka olika sätt de kan komma till uttryck i texter. Även cykliska tendenser i litteraturen och språket studeras: en litterär stil är antingen metaforisk eller metonymisk i karaktären och litteraturhistoriskt sett tenderar dessa två att avlösa varandra epok efter epok, i ett cykliskt förlopp. Den metaforiska texten är en text där författaren direkt ger sig in på pudelns kärna, håller sig kvar där och upprepar det han vill ha sagt i nya återkommande varianter och läsarna får fylla de tomma luckorna. Den metonymiska författartexten målar däremot upp alla detaljer och villkor, förutsättningar och omgivningar och trampar runt i kärnan utan att aldrig riktigt komma till den.

4.5 Språk i skolan?

Vad säger styrdokumentet angående stil och formstudier i språklig bemärkelse? För det första kan man konstatera att det inte alltid givet vad och hur man ska läsa och tolka styrdokumentet; jämför man kursplaner i Norden är det Sverige som detaljstyr minst och Danmark mest (Russdal-Hamre, 2005). Vad det gäller Lpf94 har man, i jämförelse med tidigare kursplaner, lagt fokus på att presentera svenskämnet som ett ämne där teori (kunskap om) och färdigheter (kunskap i) litteratur och språk ska studeras som en enhet. Utmärkande för Lpo94 är med andra ord att i ämnet svenska behandlas språk och litteratur som en helhet, att kopplingen mellan dem betonas:

Kunskaper i och om språk och litteratur är ämnets huvudsakliga innehåll. Litterära, språk-sociologiska och språkvetenskapliga aspekter samspelar. Detta bidrar till ett fördjupat språk-medvetande och insikter i hur man använder språket i olika sammanhang samt till större förståelse av litteraturen och en djupare kunskap om den (Lpf94, ämnets karaktär och uppbyggnad).

Den språkliga medvetenheten ska enligt kursplanerna öka i samspel med litteratur och andra texter, både teoretiskt och praktiskt. Språket är här inte endast ett verktyg för kommunikation utan även ett teoretiskt område i sig. Enligt *Strävansmålen* (Skolverket) ska skolan sträva mot att eleverna ska: ”Tillägna sig nya begrepp, förstå sammanhang [...] breddar sin stilistiska förmåga” samt att de ska fortsätta att: ”Tolka, kritiskt granska och analysera olika slags texter [...] utvecklar kunskap om det svenska språket”. Tittar man närmre på de olika kursplanerna står det i kursplanen för Svenska A att eleven ska ”Kunna formulera egna tankar och iakttagelser och göra egna bedömningar vid läsandet av saklitteratur och litterära texter”, i planen för Svenska B att eleven ska ”Kunna göra iakttagelser och diskutera språkliga skillnader” och

för Svenska C att eleven ska ha ”Fördjupat sina kunskaper om språket som redskap för kommunikation”; ”Ha fördjupat sina kunskaper om texter och textuppbyggnad” samt ”Kunna på egen hand läsa och analysera texter”. Problematiskt här är att ”bedömningarna” i Svenska A inte nödvändigtvis måste innebära språkliga och stilistiska bedömningar liksom ”läsandet och analyserandet” i Svenska C inte behöver innebära språkligt och stilistiskt analyserande. Här får man istället återgå till beskrivningen av *Ämnets karaktär och uppbyggnad* (Skolverket) där man framhåller att litterära och språkvetenskapliga aspekter ska samspela.

Studiet av språk och stil torde med andra ord vara en del av läsningen av både litterära och icke-litterära texter för att kunna behandlas som en helhet. Detta är ett försök att komma ifrån isolerade språkövningar som inte utförs i ett meningsfullt sammanhang. Frågan är i vilken utsträckning detta görs och om det är främst elevens egna stilistiska förmåga som ska förbättras via litteraturläsning eller om syftet är att de även ska lära sig *om* språk och stil? Den språkliga medvetenheten (metaspråk) och kompetensen höjs inte endast via praktiskt språkträning utan även via kunskap och insikt om språk. Svedner menar att ”...få veta något om språket och diskutera det höjer den språkliga medvetenheten, vilket i sin tur bör komma den egna språkförmågan till godo” (1999, s.79). Det är alltså rimligt att anta att den praktiska språkfärdigheten, som ju är det centrala, påverkas i positiv riktning av bl.a. stilanalys. Svedner menar att den praktiska språkfärdigheten det centrala vilket bekräftas av Ohlssons studie (2001) som visar att lärare vid bedömningen av elevtexter lägger stor vikt vid elevens stilistiska förmåga. Hennes studie baseras på diskursivt skrivande, där stilen var den enskilt mest avgörande bedömningsgrundande enheten vilket i förlängningen är ett starkt argument för att, i arbetet med genremedvetenhet, belysa de olika stilar som är normativt för respektive genre.

4.5.1 Svenskämnet och debatten

Svenskämnet kunskapsområde är idag knutet till kunskapsobjekten ”litteratur” och ”språk” samt den färdighetsinriktade ”muntlig och skriftlig framställning” eller ”Svenska som språkträning, svenska som språk och litteratur och svenska som livskunskap” (Svedner, 1999). Sedan svenskämnet blev ett integrerat ämne där svenska språket och litteraturen ses som en helhet verkar det som om balansen mellan kunskaperna snedvridits. Åkeberg lyfter fram detta: ”Valet av verk motiveras med fokus på eleverna och deras personliga och kommunikationsmässiga, det vill säga deras skriftspråkliga och läsfärdighetsmässiga, utveckling. Dagens lärare sätter eleverna, deras förutsättningar och behov, istället för texten, i centrum” (2006, s. 9).

Svenskämnets ses idag av många främst som ett kommunikationsämne och ett verktyg där erfarenheter, åsikter och lust ska beaktas och där integrerad språkträning är vägen till kunskap och förtrogenhet (Bergström, 2008). Givetvis ska språk tränas i meningsfulla sammanhang och gärna integrerat men frågan är om kunskap om språk kan uppnås endast via en sorts metodik. Bergström lyfter frågan om hur svenskämnets identitet påverkas om det endast ses som ett verktyg och vad som händer med förståelsen av språket som ett system då synen på svenskämnet som ett medel för att nå kommunikativa färdigheter har blivit för allenarådande. Hon för även upp diskrepansen mellan svenskämnet på gymnasienivå och högskolenivå till ytan, där Ögusprojektet (Institutionen för Nordiska språk, 2005-2006) visade på nästan två olika ämnen. Högskolesvenskan representerar i det fallet av en större fokus, förståelse och analysförmåga av språket som system. Hon menar, tyvärr kan tilläggas, att förmågan att analysera språket på djupet, med korrekta språkanalytiska verktyg, verkar vara på väg ut från gymnasiesvenskan. Projektet visade på svaga kunskaper i språkkunskap och liten förmåga att språka om språket:

Ofta används oprecisa, svepande omdömen som krångliga meningar och svåra ord istället för till exempel grammatiska verktyg som huvudsatser och bisatser, attribut och adverbial. Detta skapar på sikt en bristande språklig förståelse och analysförmåga. Innehållet i språkdelen av svenskämnet verkar huvudsakligen utgöras av litteraturdelen av ämnet [...]språket är nästan alltid bara verktyget vid sådana arbeten (s.28).

4.5.2 Analys på schemat: metaspråk och språklig diskurs

Enligt *Syftesbeskrivningen* för gymnasiet (Skolverket) syftar svenskämnet till att öka den analytiska och kritiska förmågan samt förmågan till ställningstagande: "Genom läsning och eget skrivande tillägnar sig eleverna nya begrepp och lär sig se sammanhang, tänka logiskt, kritiskt granska och värdera". Stilanalysen är i sig ett exemplariskt redskap för detta då ovanstående beskrivning är vad stilanalys i mångt och mycket består av. Analysen och kunskapen om språket som system är central även för vidare studier. Nyström och Ohlsson (2002) diskuterar analysen som ett exempel på övning i kritiskt tänkande och presenterar hur analys hanteras i skolans svenskundervisning, framförallt i de nationella proven. De för där fram att metoden att använda skönlitteratur som ett medel för analys har använts sedan 1960-talet men att även sakprosa, som t.ex. reklamtexter har börjat äntra scenen. De efterlyser mer analys på schemat och hävdar att det utvecklar det kritiska och analytiska perspektiv som behövs för fortsatta studier. De slår fast att:

Textanalysen är viktig för analyshantverkets skull, men det finns också skrivträningsargument för att syssla med textanalys. Genom att analysera texter och reflektera över deras uppbyggnad kan man själv så småningom skriva dem (s. 29).

Argumentet grundar sig här på vad Liljestrand (1993) kallar för *textföredöme* och med stor sannolikhet även på det faktum att kursplaner i svenska idag efterlyser och trycker på utvecklandet av elevernas analytiska och kritiska förmåga. De för också fram att svenskundervisningen av tradition sysslar med stilanalys, det vill säga undersökning av text för att se vilka språkliga drag det är som konstruerar dess sammanlagda effekt på läsaren men framför allt, menar de, tränas det metodiska arbetssättet.

Varför är då den stilistiska analysen en bra övning för ovanstående? Stilanalysen utgår i regel från detaljerna varefter man sedan arbetar sig upp genom de språkliga hierarkierna för att beskriva vad som är stilistiskt relevant i texten följt av en syntes av analysen i syfte att skildra den sammanhängande texten eller textavsnittet. Det gäller med andra ord att samla iakttagelser på alla nivåer i texten vilket kräver att man både sovrar (fokuserar på de dominerande intrycken) och systematiserar arbetet. Iakttagelser som visar på likartad tendens: ord och meningar som t.ex. vittnar om en högtidlig stil i en text, förs ihop varefter en tolkning och beskrivning av texten görs (Nyström & Ohlsson, 2002). Det räcker inte med att i sin stilbeskrivning skriva: ”Novellen har korta meningar”, intressant blir det först när man skriver: ”Novellen har korta meningar vilket driver upp tempot och förstärker intrycket av att huvudpersonen har ont om tid” (s.31). Fördelen med stilanalysen är att dess tillvägagångssätt relativt lätt kan överföras till andra analysobjekt, t.ex. diskursiva texter, musik och bilder. Enligt Nyström & Ohlsson (2002) är det naturliga syftet med analysen att:

... lära sig något mera om det objekt som analyseras. Givetvis bör denna kunskap också kunna generaliseras – i analysen av en text lär vi oss ju mer inte bara om en enda text utan om texter i allmänhet [...] Elevernas skrivförmåga kan vinna på arbetet med analysövningar eftersom de sätter tankereda och organisation i fokus. Men även det omvända gäller: skrivundervisningen kan främja elevernas förmåga till analys (s. 31 f).

Analysen har med andra ord både ett allmänbildande och ett språk- och skrivutvecklande syfte. Detta anknyter i sig till en viktig och ständigt aktuell fråga om det är formen eller innehållet, den objektiva analysen eller mer subjektiva erfarenheten som ska vara det centrala vid läsning. Fördelen med stilanalysen är att eleven får chans att i ett mer naturligt sammanhang träna upp sin förmåga att tala om språk, att utveckla ett metaspråk.

Något som styrdokumenterna upprepar och pekar på är att eleverna ska lära sig nya begrepp vilket delvis hör samman med förvärvandet av en ämnesintegrerad terminologi som, i sig, förklarar och effektiviserar diskussioner om språk och text. För att göra språket synligt och medvetet är många gånger adekvata och precisa termer nödvändiga, man kan även benämna detta språklig diskurs. Hansson (2006) kommer i sin D-uppsats fram till att elevers förmåga att kunna diskutera språkrelaterade frågor är relativt låg och att de diskussioner där eleverna känner till och använder språkliga facktermer ökar i både tempo och avancemang. Hansson refererar även till Säljö m.fl. som för fram att det tar tid för eleverna att bli förtrogna med ämnets diskurs; nöjer man sig med det vardagliga språket riskerar de att stanna upp i sitt lärande. Det är därför nödvändigt att läraren hjälper eleverna att bli medvetna om olika diskurser och perspektiv. Synen på vad eleverna ska lära sig om språket och vilket syfte det i så fall har och med vilken metodik detta ska ske är, rent historiskt, ett okänt fält. Huvudparten utav de metodiska artiklar som skrivs och den diskussion som förs handlar om litteratur och litteraturläsning (inklusive film och massmedier) (Svedner, 2002).

4.5.3 Form eller innehåll?

Redan konstaterat är att ett tydligt återkommande och debatterat område (även i *Svenskläraren*) är frågan om ur vilken synvinkel texter ska studeras i skolan. Denna debatt anknyter i vissa avseenden till frågan om det är innehållet eller formen som ska vara i fokus. Marklund (2008) för fram risken med att låta upplevelsespekten ta över vid läsningen och menar att eleverna måste lära sig att läsa aktivt, läsandet av texter för läsandets skull innebär egentligen att läraren har övergett sitt uppdrag och hon ifrågasätter den upplevelsecentrerade läsningen och menar att läroaspekten är nödvändig för att kunna argumentera även för skönlitteraturens roll i skolan och anknyter i sitt argumenterande till Helena Smiths åsikt att "all litteratur ska läsas kritiskt och aldrig stå helt oanfrätt" (2008, s. 17). Även Therese Åkerberg sätter ord på den rådande trenden inom litteraturläsningen: "Dagens lärare sätter eleverna, deras förutsättningar och behov, istället för texten, i centrum och svenskämnet ses som ett nyhumanistiskt och erfarenhetspedagogiskt ämne" (2006, s. 9). Läsarorienterad läsning kan i vissa fall innebära att eleven får vara hel i fred med sin läsning utan aktiv stimulans och manande till tolkning. Debatten kring litteraturen i skolan handlar med andra ord inte endast om *vilken* litteratur som ska läsas utan även *hur* den ska läsas.

Stilistisk analys av en text innebär inte, som man kanske kan tro, att elevens åsikter inte är centrala, snarare handlar det om att studera språket och formen och via underbyggda argu-

ment föra fram sin syn på en text. Anmärkningsvärt är också den många gånger svart-vita syn där form står helt mot innehåll vilket bl.a. exemplifieras i *Svenskläraren* där Malin Lewander menar i diskussionen om grammatik- språkstudiet att: ” Om vi studerar grammatik i stället för att använda språket är frågan om vi inte avvecklar vårt språk i stället för att utveckla det” (2002, s. 23). Hon för där fram att språkstudiet inte behövs då människan implementerar dess regler och normer utan att studera det. Samma argument kan dock återföras fler ämnen; Vi är alla skapta av celler - trots det studerar vi organisk kemi på gymnasiet, de flesta förstår sedan barnsben hur en gungbräda fungerar trots det studerar vi momentarmarnas hävstångseffekt och gravitationens påverkan i fysiken. Det finns undersökningar som påkar på att vi endast genom att läsa en mening kan placera dem som tillhörande olika texttyper relativt väl (Melin, 2009). Poängen är att få en fördjupad förståelse kring varför. Åke Pettersson, universitetslektor i Svenska vid lärarhögskolan i Malmö, för i debatten i *Svenskläraren* (2001) fram de många gånger känsloladdade argument som ger näring åt debatten, där polariseringen är tydlig:

Många svenskpedagoger som hyllar innehållet och föraktar den språkliga sidan är nog med själva uttryckssätten. De har sedan 70-talet använt några få fasta formler: ”formell färdighetsträning”, ”isolerad språkträning”, ”fragmentisering”, ”lösripen från innehållet”. Signalorden vårdas, och uttrycken har ”emotiv mening”. Den verklighet som kallas ”fragmentisering” har alltså egenskapen i sig att vara något otrevligt; ordet påstås gälla saken och inte attityden till saken. På så sätt vinner man enkelt debatten genom argumentet ”Jag gillar det goda och ogillar det onda” (s. 8).

Visst är det så, menar Pettersson (2001), att ord, former och betydelser i grunden är ”innehållets tjänare” men innehållet måste stöpas i en form för att bli synligt, det måste återges med en viss form. En upplevelsebejakande läsning innebär inte att litteratur kan ifrågasättas och problematiseras språkligt, stilistiskt. Troligt är också att svensklärarytbildningarna i landet i sig formar vilken syn på språket som blivande lärare får, något som inte är helt oproblematiserat. Till viss del kan man hävda att svensklärarytbildningarna är klämda mellan de tre stolsbenen litteraturvetenskap, språkvetenskap och metodik: ”Det gnisslar fortfarande mellan dessa tre och det är svårt att få ihop ett enhetligt ämne” skriver Smith (2008, s. 17).

4.6 Tidskriften *Svenskläraren*

Svensklärarytbildningen (SLF) bildades 1912 och deras tidskrift, som då hette först *Vårt modersmål*, bytte 1969 namn till *Svenskläraren* (Svedner, 2006:1). Sedan dess har föreningen gett ut över 200 nummer, då inte medräknat årsskriften. Tidskriften *Svenskläraren* publiceras

fyra gånger per år. Det är en tidskrift som främst vänder sig till blivande och/eller verksamma svensklärare. När tidskriften började publiceras var syftet att ge upplysningar om nyutkommen litteratur, främja lärarnas vidareutbildning i ämnet svenska, ge uppslag till undervisning, förmedla erfarenheter och initiativ (ibid.). Syftet var, och är än idag, att ge konkreta exempel från arbetsfältet, ge uppslag och idéer, dela åsikter och metoder samt kompetensutveckla, ett modernt ord för fortbildning. SLF verkar bl.a. för att:

- stärka, praktiskt omsätta och utveckla språkets och litteraturens roll i alla skolformer och i all utbildning
- arbeta för svenskämnets helhet
- stimulera till forskning, fortbildning och debatt i frågor som rör undervisning och lärande i ämnet svenska
- medverka vid utgivning av böcker och skrifter med svenskdidaktisk anknytning
- skriva remisser och påverka i skol- och utbildningsfrågor
- utgöra ett nätverk för språkutvecklare och litteraturvänner

(Svenskläraryöreningens hemsida, 2009-03-30)

4.7 Internetportalen *lektion.se*

Internetportalen *lektion.se* är Sveriges största lärarsajt på internet. Det är en kostnadsfri mötesplats för lärare och alla som arbetar i den svenska skolan. Deras arkiv omfattar tusentals tips och idéer till undervisning, allt ifrån enskilda lektionsförslag till hela veckoplaneringar och teman. Som medlem har man tillgång till allt som finns på sidan. Tjänsten är gratis och har 187382 medlemmar (2009-04-29). Sidan vänder sig till aktiva och blivande lärare inom fritidsskola/förskola, högstadiet och gymnasiet (*lektion.se*, 2009-04-29). Det är svårt att uttala sig om medlemmarnas geografiska spridning.

5. Material och metod

5.1 Delundersökning ett

Delundersökning ett baseras på en allmän litteraturstudie (Forsberg & Wengström, 2008) med både kvantitativ och kvalitativ ansats av tidningen *Svenskläraren* under totalt åtta årgångar,

från nummer 1 2001 (årgång 45) till nummer 4 2008 (årgång 52). Totalt inkluderas 33 nummer av tidskriften i studien. Förutom årgång 45 som består av fem (5) nummer så kommer tidskriften ut med fyra (4) nummer per år. Föreningens årsskrift som kommer ut en gång per år kommer inte att inkluderas i studien.

Litteraturstudiet baseras på översiktsläsning av tidskrifterna i kronologisk ordning. Det ska m.a.o. genom att översiktsläsa artikeln och studera ingressen vara möjligt att inkludera artikeln, annars exkluderas den. Genomläsning och ursållning av artiklarna sker i tre omgångar för att säkerställa att inklusions- och exklusionskriterierna följs. Målet är sedan att kategorisera artiklarna efter Liljestrands (1993, s. 28-30) syftesmall för stilanalys (se punkt 4.2) men ytterligare kategorisering med rubriken ”Normativ stilistik” kommer att tilläggas.

Artiklarna presenteras sedan i tabellform där fokus ligger på i vilka sammanhang och vilka beröringspunkter (*vad* kopplat till stil) som artiklarna behandlar. Då syftena med stilanalys överlappar varandra kan en och samma artikel kategoriseras utifrån fler än en kategori men det kan också finnas fall där ingen utav kategorierna stämmer. Det övergripande målet med kategoriseringen är att dels kunna få reda på vilken form av stilistik som berörs och dels för att, i förlängningen, kunna dra slutsatser om materialet. Resultatet presenteras i tabellformat i bilaga 1.

5.2 Delundersökning två

Delundersökning två baseras på en systematisk litteraturstudie (Forsberg & Wengström, 2008) över internetsajten lektion.se. Denna undersökning syftar till att nyansera och polemisera resultatet från delundersökning ett. Via internetsajtens sökruta genomsöks de lektioner som visas på avdelningen för gymnasiet via valda söktermer. Alla visade lektioner inom valda söktermer laddas ner en gång och läses igenom och de artiklar som *på något sätt* berör stil och/eller form i en mer språklig bemärkelse sparas och skrivs ut. Resultatet redovisas i tabellformat och kategoriseras efter Liljestrands syftesmall samt som under ”Normativ stilistik”. I de artiklar som endast berörde valt område med någon/några meningar återges detta inom parantes och citat i tabellformat (bilaga 2). Då redan öppnade artiklar markeras av internetsajten kommer de artiklar som redan har öppnats vid en tidigare sökterm inte att öppnas igen. Däremot kan samma lektionsförslag visas vid sökning på än en sökterm. Det är alltså troligt

att samma lektionsförslag visas mer än en gång men däremot inkluderas det inte mer än en gång.

Söktermer: stil, stilistik, språk, recension, roman, bok, analys

5.3 Kriterier

Inklusionskriterierna gäller endast delundersökning ett. Exklusionskriterierna gäller både delundersökning ett och två.

Inklusionskriterier: artiklar som behandlar stil eller form i språklig bemärkelse explicit och där detta är ett tydligt syfte med texten. Med stil åsyftas här en mer generell definition som ”Stil som ett sätt på vilket en författare har framställt ett visst innehåll” (Cassirer, 1993, s.23) eller helt enkelt ”språk i text” (Liljestränd, 1993, s. 28).

Exklusionskriterier: artiklar/delar av artiklar som behandlar:

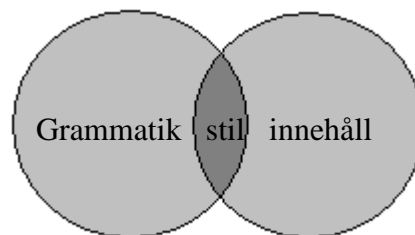
- språk i allmänhet utan explicit stilistisk koppling (exempelvis språkhistoria, grammatik, lingvistik, etymologi)
- artiklar om elevernas egna stilistiska utveckling utan tydlig stilanalytisk ansats
- generell genreindelning utan stilistisk koppling
- språksociologi och/eller språkpsykologi
- eventuella reklamannonser för litteratur som berör stil
- berättartekniska grepp som ej explicit handlar om stil ur språklig synvinkel
- text som inte ingår i hela artiklar

6. Metoddiskussion

6.1 Generell ämnes- och avgränsningsproblematik

Det finns många områden och därmed artiklar inom språkfältet som överlappar stil och det stil innebär, t.ex. grammatik, men som inte inkluderas då dessa inte ser på hur den språkliga formen genererar en viss effekt hos mottagaren. Ett av problemen med metoden i undersökningen är att tolka begreppet stilistik. Begreppet är brett och kan tolkas på olika sätt beroende på vilket material, med vilken metod och med vilket syfte man angriper texten eller genomför den stilistiska analysen (Cassirer, 1993, s.29). Eftersom inkludering och exkludering i tvek-

samma fall baseras på författarens tolkning samt bedömning av begreppet stil är det både möjligt och troligt att en replikering av studien med en annan författare skulle uppvisa ett delvis annorlunda resultat. Det föreligger en viss risk att artiklar trots att de i vissa avseenden berör stil och/eller form exkluderas p.g.a. kriterierna. Exempel: genreindelning är en viktig del inom den litterära stilistiken. Genreindelning är till stor del baserad på form och stil men även i hög grad på innehåll. Resultatet blir med andra ord att om inte stil och form är det som artikeln tar upp explicit kommer den att exkluderas. Liknande problem kan man se med de artiklar som tar upp grammatik. För att kunna göra en stilanalys behöver man veta en del om språket och hur det fungerar (Askeberg, 1963). Grammatik är något som studeras då man analyserar en texts stil men stil är inte ekvivalent med grammatik precis som det inte är ekvivalent med termen språk (ibid.). Att enkom studera grammatik i en text skulle primärt fylla ett pragmatiskt lingvistiskt syfte medan stilistiken snarare kan ses som en bro mellan textvävens symboler (bokstäver) och innehållet. Stilen är den ”form” som författaren framför sin text i och därmed är stil även beroende av kontext, sammanhang och syfte. Denna modell (figur 1) kan illustrera sambandet:

Figur 1. Visar relationen mellan form och innehåll

Avgränsningsproblemet förklaras av Askeberg (1963) på följande sätt:

De suddiga och varandra korsade gränser, varmed man försöker inruta stilbegreppet, får sin förklaring inte bara däri, att termen stil ligger på en hög abstraktionsnivå och redan därigenom undandrar sig en bestämning och mätning med absoluta mått, utan även i det förhållandet, att de andra begrepp, varmed stil sammanhålls, är lika vaga och obestämda, även när man ställer upp till synes så fasta motsatser som form : stil : innehåll : form, sakprosa : fiktionsprosa : språklig : litterär (s. 47-48).

Liknande problem kan uppstå med artiklar som berör retorik, varur stilstudiet emanerar. Fler-talet artiklar i *Svenskläraren* berör språklig retorik ur lärarens pedagogiska synvinkel men berör inte retorikens teoretiska grundvalar i sig och exkluderas därför. Det finns även artiklar som kommer in på det faktum att man kan arbeta med stilstudier eller stilanalys, särskilt textjämförelser och att man kan använda textföredömen som metod för elevens egen stilutveckling, tyvärr är dock dessa artiklar vid i princip vartenda fall så svepande, generella och över-

siktliga att en inkludering av dem blir omotiverat. De tenderar ofta att i större utsträckning beröra metodproblematik, pedagogiska frågor, kursplaner etc.

6.1.1 Vetenskaplighet och kategorisering

Valet att kategorisera artiklarna och lektionsförslagen efter Liljestrands syftesmall beror på det faktum att det ur vetenskaplig synvinkel är bättre att använda en redan erkänd mall producerad av sakkunnig på området än att hitta på en själv. Eftersom mallen inte gick att applicera på alla artiklar kategoriserades de artiklarna efter de huvuddrag författaren bedömde dem tillhöra. Man bör observera och vara medveten om att kategorisering alltid är generell. Det finns alltid element i en text som man bortser ifrån, annars vore kategorisering inte möjlig. Det gäller att plocka ut essensen och fråga sig vad texten faktiskt säger med övergripande termer, däremot berättar inte kategoriseringen om allt som en text berör eller för den delen hur djupt texten berör området.

Begränsning av materialet och exkludering är i tveksamma fall bättre än inkludering och lös-släppthet, ur en vetenskaplig synvinkel (Forsberg & Wengström, 2008). Däremot kan man utifrån den första delstudien därmed inte hävda att kvantiteten och kvaliteten hos artiklarna i sig ger en helt rättvis bild av verkligheten då artiklarna tenderar att vara av mer teoretiskt stoff, därav delundersökning två. För att kunna få en mer rättvis bild av stilistikens roll i skolan måste man även inkludera debatten som kommer in på området vilket jag inte gjort. Däremot säger både delundersökning ett och två med större sannolikhet någonting om *vad* (i stil och språklig form ur teoretisk aspekt) som i regel studeras och delvis *hur* snarare än hur ofta, varför och hur man kan motivera det.

6.1.2 Validitet och reliabilitet

Validiteten: "Mätinstrumentets förmåga att mäta det som ska mätas" (Forsberg & Wengström, 2008, s. 61) kan ifrågasättas delvis med ovanstående problematik att specificera ämnet samt att mätinstrumentet inte kan garanteras mäta enbart stil. Den interna validiteten ökar om det finns objektiv bedömning, men denna undersökning baseras på subjektiv bedömning av en individ. Den externa validiteten (grad av generaliserbarhet) kommenteras under punkt 9.1.2 samt 9.1.3. Reliabiliteten: "Graden av överensstämmelse mellan mätningar med samma mätinstrument vid olika tillfällen" (Forsberg & Wengström, 2008, s. 61) är problematisk att uttala sig om då ingen replikering är utförd, däremot gör kriterierna att man bör få ett i stora drag liknande resultat vid en replikering, samt att replikering över huvudtaget är möjlig.

6.1.3 Tidskriften *Svenskläraren*

Man kan även ifrågasätta huruvida *Svenskläraren*, den tidskrift som ges ut av svensklärarnas förening, är representativ för den verklighet som råder i skolan och den debatt som råder inom skolväsendet samt hur mycket som egentligen kan sägas om det rådande läget genom att studera åtta år utav en endast en tidskrift. Det må vara så att tidningen inte fullständig representerar det synsätt eller de metoder som råder hos majoriteten av lärarna i Sverige, å andra sidan är de som publicerar artiklar av blandad karaktär och ålder; det är inte bara ledande forskare och framstående lärare utan även nyutexaminerade författare/lärare som publicerar sina alster. Även andra har använt sig av *Svenskläraren* som material för studium, bl.a. Stefan Lundström som i sin avhandling skrivit om den debatt som rått angående svenskämnet i *Svenskläraren* från starten 1958 till idag (Lundström, 2008). Samtidigt finns det kritik att rikta emot metoden; Lundström för i sin avhandling fram att den rådande trenden sedan *Lpf94* snarare en minskad debatt. Det har också gått trender i vad som diskuteras i *Svenskläraren*, men de moment som har varit av störst intresse de senaste dryga femtio åren är litteraturläsning och skrivande (Svedner, 2006:2).

6.1.4 Internetsajten *lektion.se*

Man kan ifrågasätta hur representativt forskningsunderlaget är för vad som faktiskt lärs ut i skolan idag. Dels är antalet *aktiva* medlemmar säkerligen inte lika stort som det totala antalet och dels kan det råda lokala trender vad det gäller intresse för sajten. Man måste här också räkna mediet som en faktor; det är inte nödvändigtvis så att alla lärare känner sig bekväma/kunniga med mediet och därmed hindras från att lägga ut information. Särskilt kan detta gälla den äldre generationen, samtidigt har lärare i Sverige fått landsomfattande fortbildning i just data- och teknikanvändning. Det är däremot troligt att de texter som man delar med sig är av relativt hög kvalitet då man själv är tvungen att stå som författare till arbetsmaterialet, det är inte möjligt att sända lektioner anonymt. Undersökningen kommer endast att genomföras på de lektionsförslag som finns under rubriken ”gymnasiet” med motiveringen att det är sannolikare att man ägnar tid åt detta på gymnasiet då stilstudier både är av mer avancerad karaktär och kräver en hög grad av abstraktionsförmåga (Askeberg, 1963).

Detta visar att den externa validiteten, d.v.s. generaliserbarheten för huruvida tidskriften *Svenskläraren* och internetsajten *lektion.se* är representativa för en eventuell skolverklighet,

egentligen inte går att uttala sig om eftersom detta inte går att bevisa t.ex. via stöd av en liknande större undersökning.

7. Resultat

7.1 Delundersökning ett

Delundersökning ett redovisas i tabellformat (bilaga 2). De tidskriftsnummer där ingen artikel blev inkluderad är inte representerade i tabellen². Totalt genomgicks åtta (8) årgångar av *Svenskläraren* vilket motsvaras av 418 artiklar varpå 25 artiklar (6 %) inkluderades i studien. I syfte att förtydliga och inte blanda ihop artiklarna (flera artiklar har samma författare) väljer jag att återge publiceringsår följt av tidskriftsnummer efter kolon.

7.1.1 Kategorier

Utav de inkluderade artiklarna kunde nitton (19) artiklar kategoriseras efter Liljestrands mall³. Endast sex av sju kategorier kunde användas för indelning, ingen artikel kategoriserades under "Författar- eller textattribution". Resterande artiklar kunde kategoriseras som gällande "Normativ stilistik" ur ett mer teoretiskt perspektiv⁴. En (1) artikel kunde inte kategoriseras (Lindgren 2007:2). Nedan följer en presentation av de kategorier, i en efter frekvensen fallande ordning, som artiklarna delades in i följt av en del exempel. Observera att dubbelkategorisering är möjlig men inte kommenteras mer än i bilaga 1.

7.1.1.1 Verifiering av stilintryck

Detta var det vanligaste kategoriseringen/syftet med hela fjorton (14) inkluderade artiklar⁵. Kategorin är dock bred och relativt generell vilket gör att en del artiklar har en bredare ansats

² 2008:4, 2006:1, 2006:2, 2006:3, 2003:2, 2003:3, 2003:4, 2002:1/2, 2002:4, 2002:5, 2001:1, 2001:4

³ Carlander 2008:3, Hagborg 2008:2, Skoglund 2008:1, Svedner 2007:4, Olovsson 2007:4, Svedner 2007:3, Östberg 2005:4, Rydberg 2005:3, Östberg 2005:1, Clausén 2004:4, Ewerth 2004:3, Ewerth 2004:2, Josephson 2004:2, Willén 2004:1, Heith 2003:1, Holkers 2002:3, Ewerth 2001:5, Köster & Greider 2001:3, Renberg 2001:2

⁴ Sköld 2008:2, Josephson 2008:1, Lindbaum 2007:1, Svedner 2006:4, Josephson 2004:3

⁵ Hagborg 2008:2, Carlander 2008:3, Svedner 2007:3, Östberg 2005:1, Östberg 2005:4, Willén 2004:1, Ewerth 2004:2, Ewerth 2004:3, Clausén 2004:4, Heith 2003:1, Holkers 2002:3, Köster/Greider 2001:3, Renberg 2001:2, Ewerth 2001:5

medan andra hade ett smalare perspektiv. Fyra (4) utav de smalare artiklarna berörde stilfigurer/troper i stor del studerade utan särskild kontext där deras användning och funktion samt diskussioner kring idiom, rim och metaforers användning utan koppling till en specifik text förekom (Carlander 2008:3, Östberg 2005:4, Östberg 2005:1, Clausén 2004:4). Exempel på artiklar om idiom är Ulla Clauséns *Idiom på glid* (2004:4) som behandlar hur idiom många gånger blandas och misstolkas och Urban Östbergs *Vovvar och yrfän i svenskt språkbruk* (2005:4) där han bl.a. tar upp just hundens roll i svenska idiom:

Hund- är vidare förled i en mängd sammansättningar och anger då i regel att något är dåligt eller mindre värdefullt: *hundväder, hundgöra, hundöron* [...] Nybildade idiom berikar alljämt språket. Det allra senaste tillskottet är väl *göra en pudel* (s. 39).

Urban Östberg tar i sin artikel *Rim passar bäst till fest* (2005:1) upp olika rimfunktioner och varför vi anser att de passar till vissa situationer samt vad vi associerar rim med för sorts litteratur:

Redan i fornsvenskan användes rim i första hand alliteration och assonans vilket man exempelvis kan se på runstenar. Rim av varierande slag gav rytm och takt åt en text och gjorde den lättare att memorera [...] dikt, sångtext eller reklamslogan får onekligen ett särskilt flyt genom rimmet. När det gäller schlager och poplåtar är väl rimmen snarast legio (s.51).

Fyra (4) av artiklarna berörde stil och språklig form ur ett recensionsliknande syfte där artikel-författaren kommenterar en eller flera böckers eller avhandlingars stil samtidigt som artikeln redovisar en eller flera böcker/avhandlingar som berör stil (Svedner 2007:3, Ewerth 2004:2, Ewerth 2004:3, Ewerth 2001:5). Exempel på en sådan artikel är Per Olov Svedners artikel *Om bruk av språk och språkligt bruk* (2007:3) där han kommenterar och diskuterar två böcker om språk: Ralph Fletchers *Den unga författarens verktygslåda* och Lars Melins *Fiint språk*:

Stilen i denna minihandledning är ledig utan att vara hurtig och komplicerade sammanhang beskrivs mycket konkret och lättfattligt [...] Författarna konstaterar att uttalet och ordförrådet i svenska inte är en pålitlig social markör för fint språk [...] diplomatspråkets olika möjligheter att uttrycka obehagliga sanningar tas upp som exempel på "förfinade" uttryckssätt [...] Blandningen av fint och familjärt språk i veckotidningarnas artiklar om kungligheter... (s. 40).

Fem (5) artiklar i denna kategori tar upp stil och språklig form i litterär text ur en mer ingående och bredare aspekt ⁶. Här finns Astrid Lindgren, Torgny Lindgren, Sara Lidman, Imre Kertész, musikgruppen Latin Kings och prins Gustaf representerade. Exempel på det är Marcus Willéns artikel *Dialekt i litteraturen är mer än komik* (2004:1) där han jämför och skriver om

⁶ Hagborg 2008:2, Willén 2004:1, Heith 2003:1, Holkers 2002:3, Renberg 2001:2

bruket/effekten av dialektal skrift i Torgny Lindgrens *Merabs skönhet* och Sara Lidmans *Tjärdalen*:

Bruket av dialekt i skönlitteraturen fyller flera stilistiska funktioner – en humoristisk, en realistisk och en konstnärlig [...] Vad är folkmålet för texten? Vilken effekt får det på läsaren? [...] båda skriver de alltså sina dialoger på folkmål, även om Lindgrens språk ligger närmre rikssvenskan än Lidmans språk. I växlingen mellan berättartext och dialoger fungerar dialekten som en signal för anföring. Hos båda författarna är syntaxen enkel, meningarna korta och konkretionsgraden hög. Stilkaraktären är mer homogen hos Lidman än hos Lindgren, som blandar riksspråk och dialekt [...] något som förstärker läsarens upplevelse av berättarnärvaro (s. 22-23).

Även i Anne Heiths artikel *Den sakliga stilen gör boken speciell* (2003:1) berörs stilen mer djupgående då hon argumenterar för bruket av Imre Kertész *Mannen utan öde* som objekt för stilanalys i skolan. Hon diskuterar bl.a. Kertész sakliga stil:

Det som däremot gör romanen speciell är språket [...] den sakliga stilen som gör Imre Kertész till en konstnärligt intressant författare[...] den osentimentala, sakliga stilen. Men hans stil kan också uppfattas som stötande och obegriplig. I *Mannen utan öde* blir den ett främmandegörande inslag som gör att läsaren knappast kan undgå att reagera på hur romanen är skriven [...] Vilken effekt har den sakliga tonen? Den enkla meningsbyggnaden? Vad spelar negationen för roll? (s. 5-6)

En (1) artikel redovisade bedömning av elevtexter där proffsskribenter fick kommentera elevtexters stil och innehåll (Köster & Greider, 2001:3).

7.1.1.2 Karakteristik

Denna kategori var den näst vanligaste med sju (7) representerade artiklar⁷. Svårigheten med denna kategori är att dra gränsen för vad genre eller epok är, då stilanalysen ska ingå som en del i beskrivningen av dessa (eller en författare) samt att skilja denna kategori från den tidigare kategorin ”Verifiering av stilintryck” då dessa vid flertalet tillfällen mer eller mindre går hand i hand. Av de sju artiklarna var det fem (5) som hade koppling till litterära texter⁸. Förutom de artikelämnena som redan nämnts i tidigare kategorisering fanns här tidningsstil/tidningsspråk (populärkultur) representerat av Nanne Rydbergs artikel *Skräpkultur i samhällets tjänst* (2005:3) och Olle Josephsons artikel *Skriften får allt starkare ställning* (2004:2). Den förra behandlar, om än relativt ytligt, tidningarnas språkdräkt och exemplifierar med tidsskriften *Frida*:

⁷ Skoglund 2008:1, Svedner 2007:4, Rydberg 2005:3, Ewerth 2004:3, Josephson 2004:2, Willén 2004:1, Renberg 2001:2

⁸ Rydberg 2005:3, Willén 2004:1, Josephson 2004:2, Ewerth 2004:3, Renberg 2001:2

Reportaget uppsatts lätt som ett samtal mellan två jämnåriga väninnor. Intervjun är främst en berättande text som utgår från den intervjuades åsikter, men har även utredande karaktär [...] Den är lättåtkomlig med tydliga underrubriker [...] avslutningen binder ihop texten och summerar [...] eftersom reportagets språkdräkt är enkel men tydlig kan texten med fördel användas i svenska... (s.11).

Bo Renbergs artikel *Språkvärldar* (2001:2) gör ett försök att ringa in hip-hop-genrens textstil och berör genren både översiktligt och ingående via Latin- Kings språkliga kvarter:

Man behöver emellertid inte vara förtrogen med den språkvärld som utgör genrens förutsättningar för att ana den språkliga nyfikenhet och verbala kreativitet som ger rapkulturen dess energi [...] Å andra sidan är hela genren en hämningslös och intuitiv lek med ord, rytmer och rim, alliterationer, assonanser, inrim, effektfulla antiteser, drastiska metaforer, nybildade metonymier, hyperboler – de obearbetade stilfigurerna smattras fram i ett tempo som gör dem omärkliga men effektfulla. Man påminns om att retorisk konstfullhet i hög grad tycks vara bunden till språkets egen inneboende växtkraft [...] Språket är exakt och utmejslat [...] delvis framträder språkliga sammanhang som ger mening åt de konstiga titlarna [...] Många detaljer förblir kryptiska men det budskap som texterna hamrar fram kan man knappast missförstå ... (s. 28-30).

Två (2) artiklar var recensioner av böcker eller avhandlingar som i sig berör språk/stil men som också, aningen ytligt, berör de recenserade böckernas stil. Dessa två berör dels maktspråk och myndighetsspråk kopplat till Lars Melins *Maktspråk* (Svedner 2007:4) och stil i komiska dramer kopplat till samlingsverket *Svenska på scen* (Ewerth, 2004:3). En (1) artikel tar på ett mer ytligt och övergripande sätt upp stil kopplat till olika genrer men det utan ingående förklaringar eller exemplifieringar (Skoglund, 2008:1).

7.1.1.3 Normativ stilistik

Fem (5) artiklar kunde kategoriseras som hörande till "Normativ stilistik". Normativ stilistik är en egen typ av stilistik snarare än syfte för stilanalys (Cassirer, 1993). Däremot kan man studera olika texttyper och fråga sig hur normativ texten är i förhållande till hur texter inom genren i regel ser ut. Ingen utav de inkluderade artiklarna i denna kategori tog dock upp detta. Fyra (4) av artiklarna tog på något sätt upp stavning och språklig korrekthet i elevspråk: Linus Sköld (2008:2) berör normativ stilistik, om än relativt löst, utifrån särskrivningarnas och sammansättningarnas funktion och förekomst och Olle Josephson (2004:3) skriver om de stilistiska normbrott som elever gör i jämförelse med proffsskribeneter. Per Olov Svedner sammanfattar debatten om vilken skriftspråklig norm som ska vara målet för elevernas språk i *Förkasta eller erövra maktens språk* (2006:4) och tar även upp enskilda språkliga exempel:

Det vuxna språket kännetecknas av att det var komplexare, kompaktare och mer varierat. Det innebar fler ord i meningarna, fler ord i satserna [...] ett substantivrikare och mer informativt språk, alltså en motsats till det verbrika språk som många svensklärare i teorin

hyllade [...] ”Substantivsjukan” uppfattade de däremot som byråkratspråk, viktigt att undvika. Mot denna åsikt hävdade alltså Pettersson att skolan skulle föra in eleverna i det komplexa, substantivrika vuxenspråket [...] Malmgren och Thavenius upprepade i sitt svar att skolans språk är medelklassens... det stänger ute barn från lägre samhällsklasser och att alla normer är socialt förankrade och leder till förtryck (s. 30-31).

Erik Lindbaum gör i sin artikel *En kriorättares bekännelser* (2007:1) upp med elevernas språkriktighet på bred front. Han går i sin artikel på djupet in på vilka fel elever begår i text och i vilka språkliga nivåer dessa förekommer samt ger rikligt med exempel:

På ordnivå förekommer ord som bara finns i talspråket (medans, sån) eller frågor som har med stil att göra (ej- inte- icke samt de- dem- dom) [...] Generell osäkerhet råder rörande det mesta kring fasta fraser och idiomatiska fraser. Det blir kontaminationer och fel på bestämd och obestämd form. Än värre är ren okunskap om betydelser - Att göra någon en björntjänst är inte att göra någon en (bamse)stor tjänst [...] en typ av gardering och pratighet märks i formuleringar som ”Jag tycker man kan säga att filmen var bra” och ”Man skulle ju kunna påstå att filmen var bra”. Pleonastiska fraser (hyperkorrektioner) som i de alltför frekvent använda ”Jag personligen anser att...” och ”själv anser jag att...”. Dåliga dagar tycker jag mig läsa ”Personligen tycker jag själv att pjäsen...” (s. 12-13).

En (1) artikel angrep den normativa stilistiken utifrån de frågor om språkriktighet som Språkrådet får varje år och konstaterar, via bl.a. exempel med ofullständiga meningar, att språkråd ofta är genrebestämda och därmed att de skriftliga normerna är olika för olika genrer.

7.1.1.4 Textfunktion

Tre (3) artiklar kunde kategoriseras i det att syftet var att beskriva och/eller undersöka textfunktion (Svedner 2007:4, Olovsson 2007:4, Ewerth 2004:2). Endast en (1) artikel kategoriserades enbart i denna kategori: Eva Olovssons artikel *Analysera texten själv* (2007:4). Huvudsyftet med Olovssons artikel var att diskutera huruvida det går att mäta begriplighet i texter eller inte, däremot går artikeln inte in på detaljer. Olovsson diskuterar och problematiserar det test, klarspråkstestet, som bygger på en undersökning om begripligheten i myndighetstexter: ”Genom att använda klarspråkstestet kan eleverna lära sig mycket om skrivandets villkor; om vikten av att planera texten, klargöra syftet, avgränsa innehållet, välja en lämplig ton och stil och så vidare” (2007, s. 18). De övriga två artiklarna kategoriserades även under ”Verifiering av stilintryck” (Ewerth 2004:2) och ”Karakteristik” (Svedner, 2007:4).

7.1.1.5 Texttolkning

Tre (3) artiklar berörde texttolkning (Heith 2003:1, Köster & Greider 2001:3, Willén 2004:1)) i den bemärkelsen att artiklarna kopplar stilen till förståelsen av ett verk eller en text, där *hur*

blir en del av *vad*. I artikeln *Bedömning* (2001:3) tar Lena Köster och Göran Greider delvis upp detta i sina kommentarer till elevtexter:

Ologisk, orimligt eller helt enkelt huller om buller [...] en ung stämman berättar entusiastiskt, nästan så att orden snubblar över varandra [...] texten bärs av skribentens entusiasm [...] Utrop, citat, ofullbordade tankegångar, självreflektion, förhoppningar – allt ger en bild av en ung person som är i rörelse [...] hon blir liksom det budskap hon vill ge oss, som när hon skriver... (s. 7).

Anne Heith tar i sin redan nämnda artikel (2003:1) upp detta på ett mer allmänt men samtidigt mer djupgående plan när hon skriver att:

Förintelsens välbekanta ingredienser finns med [...] inte heller kompositionen är särskilt originell [...] Ta inledningsmeningen till exempel: I dag har jag inte varit i skolan." Vilka förväntningar väcker en sådan mening? [...] Detta gäller även den vision av livet, verkligheten och människan som förmedlas [...] Kan man läsa en formulering som "det här vackra koncentrationslägret" utan att reagera? (s. 7- 8).

Marcus Willén (2004:1) jämför i sin redan nämnda artikel skillnaderna och likheterna mellan Sara Lidmans och Torgny Lindgrens bruk av västerbottnisk dialekt. Här blir *hur* en del av *vad* på ett tydligt sätt.

7.1.1.6 Textjämförelse

Två (2) artiklar genomför en sorts textjämförelse: den ena mer ingående (Willén 2004:1) och den andra tämligen ytligt (Holters 2002:3). Per Anders Holters jämför i sin artikel *Känslostarkt hos Astrid Lindgren* (2002:3) de likheter och skillnader han finner i det högstämda språkbruket i Astrid Lindgrens *Allrakäraste system*, *Havamál* och *Bibeln*:

De sköna ljudföljderna ger associationer åt olika håll [...] omärkligt blir stilen högstämd. Istället för att sträva efter ett konsekvent ålderdomligt språk sätter Astrid Lindgren in en färgklick, i det här fallet: "ett måste du veta". Samma betydelse av "ett" (något som framhålls som särskilt viktigt) förekommer i översättningar av *Havamál*; "Ett vet jag som aldrig dör – domen över död man." [...] "ett" har stått kvar i alla bibelöversättningar fram till bibel 2000 [...] Astrid Lindgrens användning av ålderdomliga uttryck vållar inga lässvårigheter, vilket visar att bibelkommissionen ibland går för långt i sin iver att utrensa och därmed utrota – hävdvunna uttryck (s. 54).

7.1.1.7 Textföredöme

Endast en (1) artikel kom in på stil i texter som medel för föredöme: Sten Ewerths artikel *Vad utmärker verklighetens texter* (2001:5). Detta var dock inte huvudorsaken till att artikeln inkluderades. Ewerth kommer här ytligt in på den roll som "Läsebok för folkskolan" har spelat för den skriftliga utvecklingen, för språk- och stilfrågor. Artikeln kategoriseras inte som till-

hörande ”Normativ stilistik” då den nämner att ”Läsebok för folkskolan” fungerade som ett föredöme men inte direkt kommer in på hur eller varför.

7.1.1.8 Övriga observationer och ickekategoriserade artiklar

Birgitta Lindgrens artikel *Pojkord från krabat till kille* (2007:2) valde jag att inte kategorisera då denna artikel var den artikel som mest befann sig i gränslandet för huruvida den skulle inkluderas eller ej. Förvisso tar artikeln upp de olika synonyma ordens stilvalörer och hur de uppfattas, artikeln skulle därför möjligtvis kunna kategoriseras som ”Verifiering av stilintryck” men då det inte upplevs som givet eller självklart väljer jag att hålla mig reserverad vad det gäller denna artikel.

7.2 Delundersökning två

Delundersökning två redovisas i tabellformat (bilaga 3). Studien genomfördes 2009-04-24. Det totala antalet lektionsförslag som inkluderades var tjugo (21) av 321 visade. Olika sökord kunde inkludera samma lektionsförslag fler än en gång varpå siffran 321 inte innebär 321 olika lektionsförslag. Då lektionsförslagen i de allra flesta fall inte var sidnumrerade och i regel endast bestod av en sida kommer sidangivning inte att skrivas ut. Tre författare (Fellenius 2005, Frick 2008, Friberg 2008) har två representerade lektionsförslag vardera, dessa urskiljs via upphöjd numrering vid årtalet (¹) i tabellen och i löpande text. Söktermen ”Stilistik” gav ingen träff.

7.2.1 Kategorisering

Liljestrands syftesmall kunde användas på arton (18) av lektionsförslagen ⁹. Två (2) lektionsförslag kategoriserades under ”Normativ stilistik” (Edin 2009, Friberg 2008¹) och ett (1) lektionsförslag kategoriserades ej (Frick, 2009¹).

7.2.1.1 Verifiering av stilintryck

Denna var den enda representerade kategorin utifrån Liljestrands syftesmall med arton (18) lektionsförslag. Flertalet av dessa bestod av kortare frågor kring stil och språk t.ex. ”Är det skrivet på något särskilt sätt?” (Larsson, 2007); ”Hur är språket?” (Sörmling, 2008); ”Hur är

⁹ Ohrem 2009, Näslund 2009, Hultenmo 2009, Soldan 2009, Melin 2009, Thorsen 2008, Frick 2008, Sörmling 2008, Nävermyr 2007, Larsson 2007, Ulusoy 2007, Mångsén 2007, Mannerheim 2007, Birath 2007, Graham 2006, Friberg 2006, Fellenius 2005, Fellenius 2005¹

språket i boken? Komplicerat, enkelt, vackert, fult?” (Soldan, 2009). Av dessa arton (18) lektionsförslag bestod fem (5) av studium kring enskilda stilfigurer¹⁰. En del utav dessa låg på gränsen för att kunna klassificeras som tillhörande denna kategori, t.ex. Hultenmos (2009) lektionsförslag *Stilgrepp/stilfigurer* övning som berör retorik och argumentation men som är en fylleriövning som i sig inte diskuterar eller frågar efter upplevelse eller just – verifiering. Mångséns (2007) lektionsförslag *Lyriskmoment* var, liksom Hultenmos (2009), teoretisk men går där mer in på vad stilfigureerna ger för effekt t.ex. då hon konstaterar att: ”Rim är uppprepningar som hjälper till att skapa ett samband i dikten och understryker betydelser eller lyfter fram samband i den”.

7.2.1.2 Normativ stilistik

Två (2) lektionsförslag kategoriserades som hörande till ”Normativ stilistik” (Edin 2009, Friberg 2008¹). Fribergs lektionsförslag *Särskrivningar* behandlar just särskrivningen som fenomen och framför allt hur innebörden och förståelsen i det som sägs rubbas. Edins lektionsförslag berör användningen av *de*, *dem*, *dom* när det ena eller andra är okej och vad det gör med stilnivån:

Om stilen i en text är ledigare, vilket alltid bestäms av ämnets art och övriga sammanhang, kan *dom* användas i st.f. både *de* och *dem*, t.ex. i direkt tal, personliga brev, dikter, personliga krönikor.

Lektionen går också ut på att via dessa och andra varianter av pronomen försöka ange vilken stilnivå det är.

7.2.1.3 Övriga observationer och ickekategoriserade lektionsförslag

Utöver grundkategoriseringen kan man konstatera att två (2) lektionsförslag behandlade saktext/diskursiv text vilket i detta fall gällde argumenterande texter (Mannerheim, 2007) och debattartiklar (Frick 2009¹).

Av alla inkluderade lektionsförslag var det femton (15) stycken som hade kopplingen stil/språklig form och litterär text (se bilaga 2). Majoriteten av dessa var av recensionsliknande slag där eleven skulle skriva en text om/kommentera en läst roman, novell eller dikt på ett relativt ytligt plan. Två (2) lektionsförslag kopplade stilen i skönlitterär text till elevernas uppfattning om texten (Thorsen 2008, Birath 2007) och hjälpte därmed eleverna med förståelsen att språket *påverkar* upplevelsen. Den ena frågan bestod endast av en mening: ”Påverkar

¹⁰ Hultenmo 2009, Melin 2009, Frick 2008, Mångsén 2007, Nävermyr 2007

språket i texten din uppfattning om huvudkaraktären?” (Birath, 2007) medan den andra bestod av flertalet frågor:

Vilken effekt har språket på din upplevelse av boken? Används liknelser? Vilken effekt ger det? Är språket ungdomligt eller gammalt? Vilken effekt ger det? Är språket beskrivande eller pang- på? Vilken effekt ger det? (Thorsen, 2008).

Flertalet utav de icke-inkluderade lektionsförslagen som var i recensionsform berörde inte skönlitteratur ur stilistisk synvinkel utan fokuserade bl.a. på svåra ord som eleven skulle lista eller hade inte med stil eller språk att göra över huvud taget. Generella omdömen återkom frekvent, frågor som ”Var det några ord, uttryck eller något med språket som du inte tyckte om”.

Jenny Fricks lektionsförslag *Retorik - de klassiska greppen* (2009¹) kategoriserades ej då detta lektionsförslag, liksom Lindgrens (2007:2) artikel i delundersökning ett, var den som jag tveklade längst på huruvida den skulle inkluderas eller ej. Frick berör i lektionsförslaget retorikens elocutio som handlar om hur språket ska vara för att övertyga. Hon konstaterar att man ska använda sig av stilmedel men exemplifierar inte utan menar att man ska välja en ”stil” som passar ämnet.

8. Resultatdiskussion

Det är inte alltid lätt eller självklart att man kan jämföra antalet inkluderade artiklar/lektionsförslag med varandra då underökningarna inte genomförts på exakt samma sätt. Hade delundersökning ett genomförts med likadana inklusionsgrunder som delundersökning två hade mängden text blivit ohanterbart och tiden hade inte räckt till. Hade delundersökning två genomförts med likadana inklusionsgrunder som delundersökning ett hade materialet blivit för ringa. Därför kan man heller inte alltid dra jämförelser och paralleller utan snarare se trender och dra övergripande slutsatser.

Av de artiklar som i slutändan exkluderades i delundersökning ett var den vanligaste exklusionsorsaken att det i artikeln som kunde kopplas till stil eller form i språklig bemärkelse var av för ringa omfattning och/eller av för generellt slag (det kunde röra sig om en eller ett par rader kopplat till stil). Den näst vanligaste exklusionsorsaken var att artikeln snarare handlade om grammatik eller lingvistik. Även genreindelning utan formmässig eller stilistisk ansats samt språkliga (särskilt muntliga) debattfrågor som snarare hör hemma inom språksociologin

(t.ex. dialekter) och/eller språkpsykologin var vanliga exklusionsorsaker. Exklusionsorsakerna i delundersökning två är inte lika given att uttala sig om men i regel berörde exkluderade lektionsförslag inte stil över huvud taget, de var med andra ord enklare att exkludera än artiklarna i delundersökning ett.

Undersökningarna visar att stil och form i språklig bemärkelse är en del av skolvärlden men, enligt denna undersökning, i relativt liten utsträckning och på ett relativt ytligt plan. Likheter mellan de två undersökningarna består bl.a. av ett flertal exempel där stilfigurer/troper studeras och exemplifieras utan kontext eller i viss mån kopplat till litterär text. Detta beror troligen på att stilfigurer/troper är lätta att både hitta och använda i text vilket gör det enkelt att arbeta med. Däremot kan dessa verkkningsmedel studerade utanför sina sammanhang i sig inte vara exempel på fullvärdig stilanalys då stilanalysen kräver undersökning på flera nivåer i språket. Anmärkningsvärt var också i båda undersökningarna hur ingående och teoretiska dessa ofta var, om man jämför med övriga artiklar/lektionsförslag. Likheterna består även i det faktum att meningsbyggnad och syntax sällan nämndes som relevant för stilen i en text. De flesta nivåer i språket berördes oftare än just syntaxen. Ytterligare en likhet ligger i kategoriseringen, där ”Verifiering av stilintryck” och ”Karakteristik” blev de vanligaste kategorierna. Detta beror säkerligen till stor del på att dessa kategorier är breda och ganska enkla att inkludera inom.

Anmärkningsvärt är det lilla antal artiklar (2) som i delundersökning ett hade textjämförelsen som huvudsyfte (Willén 2004:1, Holkers 2002:3) med tanke på att Liljestrands (1993) och flertalet artiklar i *Svenskläraren* konstaterade att läsning av alla sorters texter fungerar som föredömen för stil och genreförståelse. Det ska däremot nämnas att flertalet artiklar under genomläsningen nämnde denna metod som användbar men i dessa fall tog artiklarna inte upp det specifikt. Endast en artikel kunde kategoriseras under ”Textföredöme” (Ewerth, 2001:5) vilket delvis kan bero på att textföredömet som metod tonats ner och förändrats genom åren. Det är idag mindre vanligt att man låter eleverna lära sig hela texter mer eller mindre utantill, ger dem uppgifter där de ska ”gissa” vem som är författare till en viss text eller för den delen ser viss litteratur som ”stilistiskt bättre” än annan. Däremot fanns det som sagt många artiklar som tog upp att *läsande i sig* spelar en avgörande roll som textföredöme, där eleverna via läsande av varierad litteratur tros införliva text och stil i sin egen referensram och sitt eget skrivande. Frågan är dock om detta faktiskt sker i den utsträckning man tror. Kanske är det så att

ett framlyftande och belysande av språk i text både fördjupar och förbättrar denna överföring och inläring?

Drygt hälften, fjorton (14) av de tjugofem (25) inkluderade artiklarna i delundersökning ett hade en uttalad koppling till skolan, dessa kopplingar bestod antingen av förslag på metodik och teman eller uppmaningar till att studera vissa böcker (recensionsform). Givetvis innebär själva publicerandet i en tidskrift som "hör" till skolan i sig att de är skolinriktade, men det fanns trots allt en utsagdhetsgrad vad det gäller detta i flertalet artiklar.

8.1.1 Stil och saktexter/diskursiva texter

Vad det gäller saktexter (här i motsats till litterära texter) var resultatet i båda delundersökningarna förvånande. Den debatt som det senaste decenniet varit kring saktexters utrymme och nödvändighet i skolan (samt dess ökade omfattning i de nationella proven) gör att antalet funna artiklar och lektionsförslag som berör stil och språklig form i saktext torde ha varit större. I delundersökning ett bestod tre (3) av fem (5) artiklar med saktexter i fokus av recensioner över böcker om diskursivt språk/saktexter (Svedner 2007:3, Svedner 2007:4, Ewerth 2001:5). Förvisso fanns i båda undersökningarna icke-inkluderade exempel på stilanalyser av reklam och annonser men tyvärr då med fokus på bilderna. Språket var där ej ett explicit, primärt syfte (annars hade de inkluderats). Resultatet är förvånande dels p.g.a. att diskursiva texter ofta anses "höra" till gymnasiet och dels då det generellt sett är lättare att uttala sig om en saktext (som ofta har ett bestämt syfte) än om en litterär text (som kan se ut i princip hur som helst). Men kanske är det just det detta faktum som är orsaken; åsikter om litterära texter anses kanske inte behövas understödjas i samma grad och anses därmed vara friare att uttala sig om?

8.1.2 Stil kopplat till skönlitteratur

I delundersökning ett hade femton (15) artiklar koppling till stil i litterär text, samma antal som i delundersökning två. Den generella tendensen i delundersökning ett verkar vara att stil och språklig form i litterär text studeras men är, i samklang med resultaten från delundersökning två, av relativt ytlig natur. Det fanns dock undantag där åtminstone några artiklar djupare gick in på stilen i litterär text, bl.a. Heith (2003:1) och Willén (2004:1), något som inte fanns representerat i samma utsträckning i delundersökning två. Det var endast ett lektionsförslag i delundersökning två (Thorsen, 2008) som närmade sig en mer heltäckande stilanalys där eleven uppmanas att argumentera och exemplifiera sin upplevelse av boken på stilistiska grunder. Effekten av inte endast stilfigurer utan även stilnivå (gammalt, ungdomligt, högtidligt,

neutralt, vardagligt, poetiskt, realistiskt, berättande) efterfrågas där. Om analysen även inkluderat frågor kring meningslängd (syntax) hade analysen förmodligen blivit än mer givande och belysande. Här gör dock de olika metoderna att resultaten inte helt går att jämföra. Anmärkningsvärt är i alla fall att det inte fanns något lektionsförslag i delundersökning två som berörde stil i litterär text som det primära och enda syfte. I delundersökning ett fanns det en artikel som direkt uttryckte att stilanalysen bör få vara ett studium i sig (Heith, 2003:1) samt en som uppmanade till stiltransponeringar (Skoglund, 2008:1). Stilstudiets roll i skolan bekräftas i sig inte av undersökningen men att det däremot förekommer, om än med relativt låg prioritet, kan man via denna undersökning hävda.

Länken mellan stil och litterära texter i delundersökning ett fanns alltså där men kan ändå rubriceras som svag då majoriteten utav de artiklar som publiceras i *Svenskläraren* berör skönlitteratur (Svedner, 2006:2). Anmärkningsvärt är att resultatet motsäger det resultat som Gunnilla Molly redovisar i sin undersökning *Läraren. Litteraturen. Eleven* (Svedner, 2003:2) där hon enligt Svedner fastslår att det finns en

... tendens hos lärarna att låta uppgifterna vara inriktade på formen i berättelserna, sådant som gäller berättarstruktur och språk. Dessa frågor blir ofta inte förstådda och ger definitivt ingen stimulans till diskussion [...] tydligen har inte mycket förändrats, trots den metoddiskussion som förts om att det är innehållet och elevernas relation till det som är det viktiga” (s. 42).

Förvisso inkluderas inte berättartekniska komponenter och icke-språkliga stilmedel i denna studie men fokusen i majoriteten av de artiklarna var *definitivt* på innehåll och läsoplevelse. Inkluderade artiklar i denna studie kan snarare beskrivas som undantag. Givetvis behöver det inte vara så att det som debatteras och skrivs i *Svenskläraren* är ekvivalent med vad man faktiskt ägnar tid åt i skolorna, det är, som bekant, svårt att ändra ett invariant mönster, något som Svedner (2003:2) påpekar.

8.1.2.1 Stil, skönlitteratur och upplevelser

Det är inte alltid artiklarna eller lektionsförslagen som berörde skönlitteratur kopplade språket och/eller stilen till *upplevelsen* av det lästa. I delundersökning ett var det endast två (2) artiklar som berörde stil i skönlitteratur kopplat till upplevelsen/åsikten på ett mer uttömmande och ingående sätt (Willén 2004:1, Heith 2003:1). I delundersökning två var det också två (2) lektionsförslag som hade en uttalad koppling mellan stil i skönlitterära verk och upplevelsen/åsikten om densamma (Thorsen 2008, Birath 2007). Majoriteten av lektionsförslagen i

delundersökning två som kunde kopplas till litterär text bestod av enkla, generella och korta frågor om språk eller exemplifieringar där stilfigurer skulle plockas ut ur t.ex. verser och sånger vilket överrensstämmer till stor del med resultatet i delundersökning ett. Sambandet mellan stilen och upplevelsen av litterär text är m.a.o. svagt vilket är lite synd, då stilen även i en skönlitterär text är avgörande för upplevelsen. I de flesta fall, särskilt i delundersökning två, var alltså stilen inte en av de grunder varpå man understryker sina åsikter. Man kan säga att stilen och språket ”inte hörde” till upplevelsen utan behandlades som en separat, formell enhet. Anmärkningsvärt är att stil och uppfattningen av stil (i alla sorters texter men särskilt de kopplade till litterär text) i delundersökning två ofta, även i de exkluderade lektionsförslagen, kopplades starkt till ord: ordval, ordlängd och ordförståelse. Uppmaningar att skriva ner svåra och krångliga ord återkom vilket bekräftas av andra undersökningar (bl.a. Nyström-Höög, 2000). I de flesta fall kopplades dock inte upplevelsen/åsikten av skönlitteratur till någonting, det drevs inte vidare. I ett fall (Ulosoy, 2007) förväntades eleverna svara på frågan ”Vilket språk använder sig författaren av” (min kurs.). Frågan var kanske tänkt att formuleras som ”vilket sorts språk...” men även då är det en fråga som egentligen inte går att svara på.

8.1.3 Stil och syntax

Vid endast tre (3) tillfällen kopplades, i delundersökning två, språkupplevelsen till meningsbyggnaden, där de ombads att kommentera denna (Mannerheim 2007, Friberg 2006, Fallenius 2005¹). Detta kan jämföras med Catharina Nyström-Höögs delundersökning (2000) där elever fick kommentera, bedöma och rangordna sina egna och andras texter i syfte att bl.a. undersöka elevernas tillgång till metaspråk. Elevernas skattningar visar där att bl.a. ordförråd och meningsbyggnad var de viktigaste språkliga faktorerna. Trots detta visar hennes undersökning att det var få elever som kunde komma med precisa exempel på just meningsbyggnaden. Meningsbyggnaden kommenterades av tre elever i hennes undersökning och då med kommentarerna ”superbra meningsbyggnad”; ”rakt-på-sak-meningar” och ”bäst meningsbyggnad” och hon kommer även fram till att ganska lite sägs om elevernas texter utifrån rent textuella egenskaper och att:

Elevernas svårigheter att konkretisera textkvaliteter hänger i någon mån samman med deras tillgång till ett metaspråk. Om man inte är van vid att kommentera texter utvecklar man ju heller inte någon språklig repertoar för en sådan aktivitet. I den enkätfråga som redovisas här använder få elever fackuttryck för att beskriva texter [...] Bruket av metaspråk i motiveringarna vittnar, liksom värderingen av de egna texterna, om skiftande tillgång till precisa ord och uttryck. Ett fåtal elever utmärker sig genom att använda precis terminolo-

gi. Det är framför allt de elever som kommenterar texterna på nivån språk och stil” (s. 15-27 ff).

Detta visar, återigen, att tillgången till ett metaspråk är nödvändig för att kunna kommentera och kanske rentav kunna uppmärksamma väsentliga aspekter i texter. Stilanalyser är, med sannolikhet, en väg att nå detta. Faktorer som uttrycksfulla formuleringar och originalitet värderades också högre av NV- och SP-elever och hon drar då slutsatsen att den stilistiska utformningen i regel är viktigare för denna grupp.

8.1.3.1 Metaspråk

Resultatet i denna undersökning visar som bekant att man i relativt liten utsträckning berör stil och språk i text, vilket i viss utsträckning säger någonting om den vikt man lägger på tillägandet av ett metaspråk. Den begränsning till ordnivå och stilfigurer (fokus på enskilda detaljer) som var ganska tydlig i resultatet kan kopplas samman med en svag tillgång till ett metaspråk. Även detta kan kopplas till Nyström- Höögs undersökning (2000). Hennes undersökning visar även på att de textbaserade värderingarna var den största gruppen i hennes undersökning vilket motsäger resultatet i denna undersökning. Det visade sig också i hennes undersökning att 68 % av elevernas textbaserade åsikter egentligen tog utgångspunkt i något annat än texten i sig. Nyström- Höög kommer fram till att eleverna dels inte är vana vid att värdera sina texter utifrån rent textuella drag, dels att det är vanligare att man lämnar motiveringar som gäller hela texten snarare än konkretiserar sina kommentarer till att gälla specifika språkliga drag. Denna tendens att värdera hela texten i en svepande mening överrensstämmer med den stora grupp lektionsförslag i delundersökning två som bad eleverna, med endast en ytlig fråga, att kommentera *hela* textens stil¹¹. I Nyström -Höögs undersökning var det endast åtta av 184 elever som kommenterade språket och stilen i sina egna texter, oftast med allmänt hållna yttranden som ”bra språk”; ”lite vuxet språk” och ”flyt i texten”.

Man kan av denna undersökning dra slutsatsen att stil och språklig form troligen är en del av det som berörs i skolan, men att det säkerligen råder olikheter kring hur mycket och hur djupt man går in på det. Syftet med att beröra stil och allt det kan innebära verkar också, i alla fall när man tittar på resultatet från delundersökning ett, skilja sig åt. Variationen i delundersökning två var inte lika stor, där kan man till och med påstå att det råder stora likheter mellan lektionsförslagen. Självt anser jag det lite synd att alla de olika syften och metoder varmed

¹¹ Soldan 2009, Sörmling 2008, Larsson 2007, Ulusoy 2007, Grahm 2006, Fallenius 2005

stilstudiet kan användas inte nyttjas i den utsträckning som det är möjligt. Stil, och språk över huvud taget, är till viss del ett verktyg men är för den sakens skull varken mindre intressant eller mindre givande att studera.

9. Källförteckning

Askeberg, Fritz. (1963). *Ord och stil – uppsatser om ordkunskap och stilistik. Skrifter utgivna av Modersmållärarnas Förening, nr. 93.* Lund: Gleerups förlag.

Bergström, Annika. (2008). Kunskap om svenska bara för eliten? *Svenskläraren*, nr 1, s 26-29.

Bonniers svenska ordbok. (2006). Stockholm: Albert Bonniers förlag AB.

Cassirer, Peter. (1993). *Stilistik och stilanalys* [andra upplagan]. Stockholm: Natur och kultur.

Elimä, Anna & Wennström, Elin. (2006). *Litteratur skapar språk.* [C-uppsats]. Institutionen för utbildningsvetenskap: Luleå tekniska universitet.

Forsberg, Christina & Wengström, Yvonne. (2008). *Att göra systematiska litteraturstudier.* [Andra utgåvan, första tryckningen]. Stockholm: Natur och Kultur.

Hansson, Fredrik. (2006). *Att språka om språket.* [D-uppsats]. Institutionen för humaniora: Växjö universitet.

Holberg, Claes-Göran & Ohlsson, Anders. (1999). *Epikanalys – En introduktion.* Lund: Studentlitteratur.

Lektion.se:s internethemsida. > startsida. URL: www.lection.se [2009-04-29]

Lewander, Malin. (2002). Nu är det dags för besiktning! *Svenskläraren*, nr 5, s 22-24.

Liljestrand, Birger. (1993). *Språk i text.* Lund: Studentlitteratur.

Lundström, Stefan. (2008). "Flumskolan" och svenskämnets död. *Svenskläraren*, nr. 1, s 21-24.

Marklund, Frida. (2008). Svenskläraren – lärare eller läsare? *Svenskläraren*, nr. 4, s. 16-18.

Melin, Lars. (2009). En rad räcker för att fatta vilken typ av text det är. *Språktidningen*, nr.1, s 40-43.

Nyström- Höög, Catharina. (2000:10). Det var äkta känslor det – Om gymnasieelevers värdering av texter. *Språk & stil: tidskrift för svensk språkforskning*, s. 5-34.

Nyström, Catharina & Ohlsson, Maria. (2002). Analys – skrivuppgift utan ämnesgränser. I B. Garne (Red), *Språk på väg* (s. 22.51). Uppsala: Hallgren & Fallgren studieförlag.

Ohlsson, Maria. (2001). *Säker stil eller rätt i sak?* En studie i gymnasisters analyser av en enkät. (FUMS-rapport nr 204.).

URL:www.nordiska.uu.se/fums/publikationer/svenskaiutveckling [2009-04-14]

Pettersson, Åke.(2001). Innehållet är avgörande – men formen ingen färglös kroppsstrumpa! *Svenskläraren*, nr 2, s 8-10.

Russdal-Hamre, Briten. (2005). Danmark detaljstyr mest, Sverige minst. *Svenskläraren*, nr 3, s 44-46.

Skolverket. (2006:24). *Läroplan för de frivilliga skolformerna Lpf 94*.

URL: www.skolverket.se/sb/d/2312/a/12878>. Publicerat 2006-01-01. [2009-05-07].

Skolverket. SKOLFS:2000:2. *Kursplan i svenska A & B*. URL:

www.skolverket.se/sb/d/2312/a/12878>. Inrättad: 2000-07. [2009-05-07].

Smith, Helena. Varför läsa skönlitteratur? *Svenskläraren*, nr 1, s. 16-17.

Svedner, Per Olov. (1999). *Svenskämnet & svenskundervisningen – närbilder och helhetsperspektiv*. Uppsala: Kunskapsförlaget.

Svedner, Per Olov. (2002). Hundra år av språksyn. Om språkstudiets plats i svenskämnet. *Svenskläraren*, nr 5, s 5-8.

Svedner, Per Olov. (2006). Metoder, idéer och åsikter. *Svenskläraren*, nr 1, s 24- 26.

Svedner, Per Olov. (2006). Metodikinnehållets trender. *Svenskläraren*, nr 2, s 17.

Svenska Akademiens ordboks internethemsida > SAOB på webben > stilistik. URL: www.saob.se. [2009-05-12]

Svenskläraryrkeförbundet internethemsida. > info om SLF > verksamhet. URL: www.svensklararen.se. [2009-03-30]

Tenngart, Paul. (2008). *Litteraturteori*. Malmö: Gleerups utbildning AB.

Wolf, Lars. (2002). *Läsaren som textskapare*. Lund: Studentlitteratur.

Åkerberg, Therese. (2006). Skönlitterärt urval i gymnasieskolorna. *Svenskläraren*, nr 3, s. 9-10.

10. Materialförteckning

10.1 Delundersökning ett

Carlander, Jakob. (2008). Metaforer som pedagogens verktyg. *Svenskläraren*, nr 3, s 16-19.

Clausén, Ulla. (2004). Idiom på glid. *Svenskläraren*, nr 4, s 38.

Ewerth, Sten. (2001). Vad utmärker verklighetens texter? *Svenskläraren*, nr 5, s 36-38.

Ewerth, Sten. (2004). Underhållande och lärt om språkligt. *Svenskläraren*, nr 2, s 53.

Ewerth, Sten. (2004). Språket i huvudrollen. *Svenskläraren*, nr 3, s 48.

Hagborg, Lasse. (2008). För vi har tagit studenten. *Svenskläraren*, nr 2, s 32-33.

Heith, Anne. (2003). Den sakliga stilen gör boken speciell. *Svenskläraren*, nr 1, s 5-8.

Holkers, Per Anders. (2002). Känslostarkt hos Astrid Lindgren. *Svenskläraren*, nr 3, s 54.

Josephson, Olle. (2004). Skriften får allt starkare ställning. *Svenskläraren*, nr 2, s 28.

Josephson, Olle. (2004). Här ligger talspråket på lur. *Svenskläraren*, nr 3, s 30.

Josephson, Olle. (2008). Språkfrågor ofta genreberoende. *Svenskläraren*, nr 1, s 18.

Köster, Lena & Greider, Göran. (2001). Bedömning. *Svenskläraren*, nr 3, s. 6-7 +11.

Lindbaum, Erik. (2007). En kriorättares bekännelser. *Svenskläraren*, nr 1, s11-13.

Lindgren, Birgitta. (2007). Pojkord från krabat till kille. *Svenskläraren*, nr 2, s 24.

Olovsson, Eva. (2007). Analysera texten själv. *Svenskläraren*, nr. 4 s 18.

Renberg, Bo. (2001). Språkvärldar. *Svenskläraren*, nr 2, s 28-30.

Rydberg, Nenne. (2005). Skräpkultur i samhällets tjänst. *Svenskläraren*, nr 3, s 11.

Skoglund, Svante. (2008). Vad är egentligen en genre? *Svenskläraren*, nr 1, s 12-14.

Sköld, Linus. (2008). Sär skrivningar – ett svenskt otyg på frammarsch... kanske? *Svenskläraren*, nr 2, s.29-30.

Svedner, Per Olov. (2006). Förkasta eller erövra maktens språk? *Svenskläraren*, nr 4, s 30- 32.

Svedner, Per Olov. (2007). Om bruk av språk och språkligt bruk. *Svenskläraren*, nr 3, s 40.

Svedner, Per Olov. (2007). Maktspråksanalys modell 2007. *Svenskläraren*, nr 4 s 42.

Willén, Marcus. (2004). Dialekt i litteraturen är mer än komik. *Svenskläraren*, nr 1, s 22-24.

Östberg, Urban. (2005). Rim passar bäst till fest. *Svenskläraren*, nr 1, s 51.

Östberg, Urban. (2005). Vovvar och yrfän i svenskt språkbruk. *Svenskläraren*, nr 4, s 38-39.

10.2 Delundersökning två

Birath, Lilian. (2007-02-26). *Khemiri och Niemi om språk och skola*. Lektion.se:s internet-hemsida > lektioner > svenska > Språk. URL: www.lektion.se [2009-04-24].

Edin, Harry (2009-02-26). *Övningar med de, dem, dom*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner > svenska > Stil. URL: www.lektion.se [2009-04-24].

Fallenius, Ulrika. (2005-02-28¹). *Barnboksdiskussion*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner > svenska > Bok. URL: www.lektion.se [2009-04-24].

Fallenius, Ulrika. (2005-06-07). *Tvärgår.sredovisningar romantiken*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner > svenska > Roman. URL: www.lektion.se [2009-04-24].

Friberg, Helene. (2006-10-15). *Modell för lyrikanalys*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner > svenska > Stil. URL: www.lektion.se [2009-04-24].

Friberg, Helene. (2008-05-19¹). *Särskrivningar*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner > svenska > Bok. URL: www.lektion.se [2009-04-24].

Frick, Jenny. (2008-11-12). *Medeltiden power- point*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner > svenska > Roman. URL: www.lektion.se [2009-04-24].

Frick, Jenny. (2009-02-27¹). *Retorik – de klassiska greppen*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner > svenska > Stil. URL: www.lektion.se [2009-04-24].

Grahm, Annemo (2006-09-14). *Läsprojekt i svenska A*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner > svenska > Språk. URL: www.lektion.se [2009-04-24].

Hultenmo, Andreas. (2009-04-22). *Stilgrepp/stilfigurer övning*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner > svenska > Bok. URL: www.lektion.se [2009-04-24].

Larsson, Kristin. (2007-05-04). *Samhällskritiker romanrapport*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner > svenska > Stil. URL: www.lektion.se [2009-04-24].

Mannerheim, Filipa. (2007-05-18). *Granskning av debattartikel*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner > svenska > Språk. URL: www.lektion.se [2009-04-24].

- Melin, Elisabet. (2009-01-06). *Studieguide grekisk litteratur*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner >svenska > Roman. URL: www.lektion.se [2009-04-24].
- Mångsén, Denise. (2007-05-24). *Lyriskmoment*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner >svenska > Språk. URL: www.lektion.se [2009-04-24].
- Näslund, Malin. (2009-02-02). *Nobelpristagare i litteratur*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner >svenska > Analys. URL: www.lektion.se [2009-04-24].
- Nävermyr, Karin (2007-10-02). *Grupptest – antiken, medeltiden*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner >svenska > Stil. URL: www.lektion.se [2009-04-24].
- Ohrem, Marlis. (2009-02-09). *Litteraturanalys år 1*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner >svenska > Bok. URL: www.lektion.se [2009-04-24].
- Soldan, Christina. (2009-04-20). *Inlämningsuppgift DAA – SvA*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner >svenska > Recension. URL: www.lektion.se [2009-04-24].
- Sörmling, Jessica. (2008-04-23). *Bokveckor – genre*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner >svenska > Roman. URL: www.lektion.se [2009-04-24].
- Thorsen, Cecilia. (2008-02-14). *Recension*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner >svenska > Språk. URL: www.lektion.se [2009-04-24].
- Ulusoy, Daniella. (2007-03-29). *Romananalys*. Lektion.se:s internethemsida > lektioner >svenska > Stil. URL: www.lektion.se [2009-04-24].

Bilaga 1

Resultatet diskuteras efter teman, varför dessa gemensamma nämnare markeras med hjälp av bokstäver (i de fall där tematisering var möjlig):

- Stil/språk kopplat till litterär text (L)
- Stil/språk kopplat till saktext/diskursiva texter (D)
- Enskilda stilfigurer/stilgrepp (S)
- Normativ stil och språkriktighet (N)

Resultattabel 2: Resultat till delundersökning ett med beskrivande sammanhang och kategorisering.

Författare, år: nr: s.	Sammanhang	Stilrelaterade beröringspunkter	Kategorisering
Carlander, 2008:3:16-19	Beskriver användandet av metaforer i mötet med klienter som terapeut. Argumenterar för metaforens förträfflighet som kommunikationsmedel för pedagoger.	Beskriver vad en metafor (stilfigur) är och hur de kan fungera både distanserande, närmande, klargörande och förtydligande i samtal och skrift, särskilt i känsliga situationer. Diskuterar metaforens ålderdomliga prägel och dess funktion att vidga vårt medvetande och tankevärld. Koppling till skolan (S).	Verifiering av stilintryck (enskilda stilfigurer)
Hagborg, 2008:2:32-33	Diskuterar åsikten om att elever inte förmår tillgodogöra sig litteratur och polymerar med att de lär sig prins Gustafs sång <i>För vi har tagit studenten</i> så bra.	Argumenterar för vad det är som gör att sången <i>För vi har tagit studenten</i> är lätt att komma ihåg, litterära kvalitéer och stilistiska grepp som: symmetrin, anafor (tretal), allitteration, assonans gör den lätt att minnas. Koppling till skolan (L).	Verifiering av stilintryck och texttolkning
Sköld, 2008:2:29-30	Diskuterar särskrivningarnas utbredning och ineffektivisering i språket, för fram sin undersökning på området som visar att fenomenet inte har med generationstillhörighet att göra.	Diskuterar normativ stilistik och språkriktighet, särskilt normbrott. För fram att särskrivningar bl.a. vanligare i gestalttext än i brödtext samt att särskrivningar rättas oftare av kvinnor än män. Går även in på sammanskrivningarnas roll. Ej nämnd koppling till skolan (N).	Normativ stilistik
Skoglund,	Diskuterar och proble-	Berör genrer ur en delvis stilistisk	Karakteristik

2008:1:12-14	matiserar, delvis via historiska tillbakablickar, vad genre/texttyp egentligen är och att genreindelning alltid görs på olika grundvalar beroende på vilken genre det är.	aspekt, för fram allegorin som medel och skriver om form mot innehåll. Stilmässiga kriterier för genreindelning/texttypindelning samt för fram Douglas Bibers indelning av texter i typologier efter abstrakt/ickeabstrakt stil. Hantverksmässig infallsvinkel på genreindelning, uppmanar till stiltransponeringar. Koppling till skolan.	
Josephson, 2008:1:18	Presentation över språkrådets ”språkriktighetsfrågor” funktion .	Berör det faktum att språkfrågor ofta är genre/situationsberoende (i vilka sammanhang kan man t.ex. skriva ofullständiga meningar). Normativ stil och genrebestämda skrivråd där analys är nödvändig för att nå kunskap om genrenormer. Ej nämnd koppling till skolan (N).	Normativ stilistik
Svedner, 2007:4:42	Presentation/recension utav Lars & Mats Melins bok <i>Maktspråk</i> .	Berör i recensionen hur språk uttrycker makt och påverkan, lagtexters och myndigheters abstrakta språk och bruk av eufemismer samt politikerspråk. Kommenterar författarnas egen stil. Koppling till skolan (D).	Textfunktion och karakteristik
Olovsson, 2007:4:18	Presenterar Klarspråkstestet, som finns på <i>Språkrådets</i> hemsida, användbarhet och funktion.	Övergripande stilistiskt syfte där poängen med testet är att möta olika texters begriplighet, disposition och svårighetsgrad. Ton och stil är centralt i texten även om författaren inte går in på detaljer. Koppling till skolan.	Textfunktion
Svedner, 2007:3:40	Presenterar Lars Melins <i>Fiint språk</i> och Ralph Fletchers <i>Den unga författarens verktygslåda</i> .	Delvis recensionsliknande artikel där böckernas stilnivå och disposition kommenteras. Berättar vad böckerna skriver om ordförråd, uttryckssätt, stilistisk anpassning och variationer i fint språk (diplomatspråk) och språk i bl.a. <i>Svensk damtidning</i> etc. Koppling till skolan (D).	Verifiering av stilintryck
Lindgren, 2007:2:24	Emyologi och synonymer kring ord för pojke.	Stilkaraktär och nivå (vardagligt/nedsättande etc.) i olika synonyma pojkkord, hur de kan användas och i vilka situationer. Ej nämnd koppling till skolan.	-

Lindbaum, 2007:1:11	Bedömning av elevtexter med fokus på språkriktighet i de mindre bärande delarna av språket (disposition, sakinnehåll, disposition ej med). Pedagogiska och metodiska frågor.	Normativ stilistik där stiljetecken, stavning, fraser, syntax, pragmatik m.m. i elevtexter diskuteras ur bl.a. stilistisk synpunkt. Koppling till skolan (N).	Normativ stilistik
Svedner, 2006:4:30	Polymerar och återger (förklarar) den pedagogiska språkdebatt (bl.a. i <i>Svenskläraren</i>) som råder angående språkproblem, språkämnets och språkriktighetens vara eller inte vara i skolan.	Förklarar ord- och stilnivåskillnad mellan vuxenspråk och barnspråk, vad som kännetecknar ett substantivrikt byråkratspråk och huruvida det är det eller ett mer tal-språksnära skriftspråk som är målet för elevernas språkbruk. Går in på förtryckarspråk, politiskt språk, medelklassspråk och normer vad det gäller dessa olika stilnivåer kopplat till vilken syn skolan ska ha på vilket språk som är normativt. Exempel med svårstavad ord, språkliga tvetydigheter och stilistiska argument varvas. Koppling till skolan (N).	Normativ stilistik
Östberg, 2005:4:38-39	Berättar om djurens och kroppsdelarnas roll i idiom (idiom inkl. liknelser, ordspråk och talesätt).	Idiom (bildmässiga stilfigurer), deras olika funktion och hur deras innebörd skiljer från land till land har förändrats över tid. Ej nämnd koppling till skolan (S).	Verifiering av stilintryck (enskilda stilfigurer)
Rydberg, 2005:3:11	Argumenterar för skräpkultur i form av veckotidningar i skolan. För fram dess påverkan, innehåll och stil med tidningen <i>Frida</i> som exempel.	Allmänt om ordval och språkform i intervjuer, intervjuens disposition och lättåtkomlighet kommenteras. Berör reportagens språkdräkt och att man kan göra språkdräktsanalys samt se skillnader mellan berättande och utredande text via detta. Koppling till skolan (D).	Karakteristik och (uppmaning till) textjämförelse
Östberg, 2005:1:51	Presenterar och recenserar Bonniers nya <i>Rimlexikon</i> utav Göran Walter.	Beskriver olika former av rim (upprepaning av stilfigur på fonologisk nivå) där han går igenom slutrim, allitteration, assonans, ordslut. Berör dessa efter hur vanliga och lätta de är, vart de förekommer (runstenar, schlager etc) och vad de ger för effekt åt texten och rytmen. Ej nämnd koppling till skolan (S).	Verifiering av stilintryck (enskilda stilfigurer)
Clausén, 2004:4:38	Presenterar hur idiom missuppfattas, kan variera	Diskuterar "idiomen halka in på ett bananskal" och "glida in på en	Verifiering av stilintryck (enskilda stilfi-

	ras och hur de fungerar.	räkmacka”, hur substantiven kan varieras ur samma betydelsefält och hur verben kan varieras. Ej nämnd koppling till skolan (S).	gurer)
Josephson, 2004:3:30	Presenterar och kommenterar tre undersökningar som gjort jämförelser mellan fel i elevtexter och fel i proffsskribenters texter.	Normativ stilistik där en tre undersökningar som gör jämförelser mellan fel i elevtexter och fel i proffsskribenters texter presenteras (stilistiska och semantiska skillnader). Avstånd och närhet mellan tal och skrift i svenskan (och hur man lär sig detta) med exempel ur språkriktighetsfel i elevtexter. Koppling till skolan (N).	Normativ stilistik
Ewerth, 2004:3:48	Presenterar undersökningar och avhandlingar om språk i drama (texter).	Diskuterar vilka stilvalörer i uttrycksmedel ur historisk synpunkt samt hur blandspråk (t.ex. svengelska och blandning av språk) upplevs och mottages i komiskt drama. Ordval och språklig variation som medel att skapa rollfigurer. Ej nämnd koppling till skolan (L).	Verifiering av stilintryck och karakteristik
Ewerth, 2004:2: 53	Presenterar bl.a. stilen och formen i språkböckerna <i>En bok om slang, typ</i> och <i>Manipulera med språket</i> .	Recensionsliknande artikel med tilltagna kommentarer om författarnas språk och stil, hur begripliga texterna är, exempel på uttryck och hur innehållet presenteras. Ej nämnd koppling till skolan (L).	Textfunktion (i de recenserade böckerna) samt verifiering av intryck
Josephson, 2004:2:28	Presenterar skriftens påverkan på talet samt det formella talets bortgång från tidningsspråket och visuell/grafisk grammatik.	Att förkortningar och talspråk som ”dom”, ”mej” och ”sej” är vanligt i tidskrifter, meningsbyggnad i sakprosa är idag mindre formellt utan istället packat i informationstunga substantivfraser. Grafisk utformning (visuell grammatik) och disposition i tidskrifter kommenterar. Ej nämnd koppling till skolan (D).	Karakteristik
Willén, 2004:1:22-24	Komparativ studie angående bruket och effekten av skriftlig dialekt i Sara Lidmans och Torgny Lindgrens romaner.	Hur bruket av dialekt i litterär text fyller flera stilistiska funktioner. Vilka dialekter som förekommer i valda textexempel (och andra) samt effekten på läsaren. Skillnaden mellan autentisk och stilerad dialekt förklaras samt dialektens kännetecken, bl.a. sam-	Verifiering av intryck, karakteristik och textjämförelse

		mansättningar och ålderdomliga ord. Ej nämnd koppling till skolan (L).	
Heith, 2003:1:5-8	Presentation av Imre Kertész roman <i>Mannen utan öde</i> och hur/varför den kan användas i stilanalytiskt syfte.	Beskriver romanens osentimentala, sakliga stil och komposition och varför den uppfattas som stötande, obegriplig med tanke på vad den tematiskt berör. Hur det främmandegörande språket (oxymoroner/katakresiska formuleringar) och den enkla meningsbyggnaden uppfattas samt varför denna roman lämpar sig för arbete kring språk och stil i romaner. Koppling till skolan (L).	Verifiering av stilintryck och texttolkning
Holkers, 2002:3:54	Kort presentation av Astrid Lindgrens mer ålderdomliga formuleringar i <i>Allrakäraste syster</i> delvis i jämförelse med nyare formuleringar i Bibeln (2000).	Ger exempel på äldre formuleringar i Astrid Lindgrens <i>Allrakäraste syster</i> samt vad namnen associerar till. Drar stilistiska paralleller till Havamål och Bibelns bruk av "ett vet jag..." men argumenterar för att Lindgrens språk inte blir högstämt. Ej nämnd koppling till skolan (L).	Verifiering av stilintryck och delvis textjämförelse
Ewerth, 2001:5:36-38	Presentation och kommentarer kring projektet Svensk sakprosa 1750-2000 som givit ut <i>Verklighetens texter. Sjutton fallstudier</i> .	Beskriver hur stilstudier i sakprosa kan bedrivas. Går in på stilen i <i>Läsebok för folkskolan</i> (långa meningar, rikt ordval, god textbindning, trågt intryck idag men modern på sin tid) och i skrifter utgivna av Verdandi förlag. Kommenterar deras stilmormerande påverkan. Koppling till skolan (D).	Verifiering av stilintryck och (historiskt) textföredöme
Köster & Greider, 2001:3:6-7+11	De två professionella skribenterna får bedöma tre elevtexter och kommentera bl.a. språklig skicklighet och stilintryck/stilförmåga.	Relativt täckande analyser av stil, språk och textbindning kopplat till upplevelse och innehåll i elevtexter. Berör allt från interpunktion till struktur. Värderande. Koppling till skolan.	Texttolkning och verifiering av stilintryck
Renberg, 2001:2:28-30	Svårigheterna med att gesig in i nya textvärldar, i detta fall författarens möte med hip-hopens sångtexter.	Berör Latin Kings rim (alliteration, inrim, antiteser, metaforer, metonymier, hyperboler m.m.) och rytm och dess effekter på innehållet lyssnaren/läsaren, texternas retoriska precision som maktfaktor som genre samt denna "gängkulturs" både torftiga och rika stil. Koppling till skolan (L).	Karakteristik och verifiering av stilintryck

Totalt antal inkluderade artiklar	25		
--	-----------	--	--

Bilaga 2

Resultatet diskuteras efter teman, varför dessa gemensamma nämnare markeras med hjälp av bokstäver (i de fall där tematisering var möjlig):

- Stil kopplat till litterär text (L)
- Stil/språk kopplat till saktext/diskursiva texter (D)
- Enskilda Stilfigurer/stilgrepp (S)
- Normativ stil och språkriktighet (N)

Resultattabell 2: Resultat till delundersökning ett med beskrivande sammanhang och kategorisering.

Sökord	Antal inkl.	Författare, år	Beröringspunkter	Karaktärisering
Stil	6 av 31	Nävermyr, 2007	Stilgrepp/stilfigurer och berättartekniker kopplat till prov i litteratur (prov i Antikens och medeltidens litteratur) (S/L).	Verifiering av stilintryck (enskil-da stilfigurer)
		Edin, 2009	Stilnivå i förhållande till användandet av de/dem/dom (dom = ledigare text eller tal), valen ska motiveras. Normativ stilistik (N).	Normativ stilistik
		Frick, 2009 ¹	Retorik och språk; att man ska engagera, välja stil som passar ämnet och använda stilmedel och stilfigurer i argumenterande text (D).	-
		Larsson, 2007	Mall för rapport som berör ett verk med en fråga om stil (Är det skrivet på något särskilt sätt?). Recensionsform (L).	Verifiering av stilintryck
		Friberg, 2006	Berör lyrik med två frågor om stil. Exemplifierar med stilfigurer; alliteration, anafor, metafor, liknelse, versmått etc. samt ordförråd och stilnivå (L).	Verifiering av stilintryck
		Ulusoy, 2007	Berör verket med en fråga om språk (Vilket språk använder sig författaren	Verifiering av stilintryck

			av?). Recensionsform (L).	
Stilistik	0 av 0			
Språk	5 av 81	Birath, 2007	Frågor om språket i romanen, hur det känns förändras och påverkar uppfattningen om karaktärerna. Bildspråkets (liksnelser, idiom) roll för beskrivning av händelser och personer (L).	Verifiering av stilintryck
		Mångsén, 2007	Sex- sidigt häfte som går igenom olika rimtekniker och stilfigurer med exempel från litteraturen, särskilt medeltida litteratur (S/L).	Verifiering av stilintryck (enskil- da stilfigurer)
		Mannerheim, 2007	Mall som berör stil och språk med en fråga (Hur är språket i debattartikeln? Talspråk eller skriftspråk? Stavfel, meningsbyggnadsfel...) (D).	Verifiering av stilintryck
		Grahm, 2006	Mall för novellanalys som berör språket med en fråga (Lägger du märke till något i författarens språk?) (L).	Verifiering av stilintryck
		Thorsen, 2008	Mall för recension som har språket i verket som en egen kolumn utav åtta. Flertalet frågor om stilens effekt för upplevelsen, liksnelser, metaforer, stilnivå, stilvalörer etc. Krav på argument och exempel (L).	Verifiering av stilintryck
Recension	1 av 12	Soldan, 2009	Mall för recension där stil och språk berörs med en fråga (Hur är språket i boken? Komplicerat, enkelt, vackert, fult etc.?) (L).	Verifiering av stilintryck
Roman	4 av 41	Frick, 2008	Power-ponint där en sida (av 26) berör alliteration och bildspråk (kenningar) förknippat med Eddadiktning (S/L).	Verifiering av stilintryck (enskil- da stilfigurer)
		Melin, 2009	Berör berättarteknik och stil från medeltida grekland, exemplifierar med hexameter, formler, stående epitet och dess syfte samt hur det upplevs för lyssnaren. Kopplar inte exemplen till själva litteraturen (S).	Verifiering av stilintryck (enskil- da stilfigurer)
		Sörmling, 2008	Mall för recension av roman för olika genrer där stil och språk berörs med en fråga (Stilen: Hur är språket: lätt, tungt etcetera) (L).	Verifiering av stilintryck
		Fallenius, 2005	Mall för tvärgruppsredovisningar där stil/språk berörs med en fråga (Vad kännetecknar författarens skrivsätt?)	Verifiering av stilintryck

			(L).	
Bok	4 av 106	Helene Friberg, 2008 ¹	Berör språkriktighet ytligt men exemplifierar dock med ett stort antal särskrivningar. Normativ stilistik och språkriktighet (N).	Normativ stilistik
		Hultenmo, 2009	Häfte med exempel och övningar kring 11 olika stilfigurer (S).	Verifiering av stilintryck (enskilda stilfigurer)
		Fallenius, 2005 ¹	Mall för diskussion där stil/språk berörs med en fråga (Titta på ordval och meningsbyggnad – hur skiljer de sig från böcker för vuxna?) (L).	Verifiering av stilintryck
		Ohrem, 2009	Mall för recension där textanalyschema används (språkliga frågor?... ge exempel genom citat) (L).	Verifiering av stilintryck
Analys	1 av 50	Näslund, 2009	Muntliga frågor kring <i>Hemma i Michigan</i> av Ernest Hemingway där hans hårdkokta isbergsstil förklaras kort följt av en fråga om eleven håller med om det eller inte (L).	Verifiering av stilintryck
Totalt antal inkluderade	21			